

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра дошкільної та початкової освіти

**Формування основ національно-патріотичної
свідомості молодших школярів у сучасному
освітньо-розвивальному середовищі**

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня магістр
спеціальності: 013 Початкова освіта
освітньої програми:

Початкова освіта. Інклюзивна освіта

Тарасенко Вікторії Миколаївни

Керівник: к. пед. н., в.о.доц. Сич Ю. І.

Рецензент: заступник директора з
навчально-виховної роботи Саф'янського
ЗЗСО Белова М.О.

Робота допущена до захисту
на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти
(назва випускової кафедри)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист
на відкритому засіданні ЕК
« ____ » _____ 20 ____ р.

Оцінка _____
(за стобальною шкалою) (за традиційною шкалою)

Голова ЕК

(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тарасенко В.М. Формування основ національно-патріотичної свідомості молодших школярів у сучасному освітньо-розвивальному середовищі. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістра» за спеціальністю 013 Початкова освіта. Освітня програма: «Початкова освіта. Інклюзивна освіта». Ізмаїльський державний гуманітарний університет. м. Ізмаїл, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню методів, засобів та умов ефективного виховання національно-патріотичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку.

Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю постійного оновлення форм і методів виховної роботи з молодшими школярами, орієнтованими на формування патріотичних почуттів.

Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження процесу формування національно-патріотичної свідомості молодших школярів у контексті сучасного освітнього середовища Нової української школи.

Завдання:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти національно-патріотичного виховання в початковій освіті.
2. Розглянути психолого-педагогічні особливості патріотичного виховання молодших школярів та його складових.
3. Визначити роль освітнього середовища Нової української школи у формуванні патріотичних цінностей.
4. Дослідити методи та форми роботи з учнями 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО щодо виховання патріотизму.
5. Вивчити передовий досвід педагогів у реалізації програм патріотичного виховання молодших школярів.

6. Провести діагностику рівня національно-патріотичної свідомості учнів 4 класу Саф'янського ЗЗСО в освітньому середовищі Нової української школи, оцінити рівень сформованості національно-патріотичної свідомості молодших школярів.

7. Розробити комплекс конструктивних педагогічних технологій та форм національно-патріотичного виховання у виховній роботі початкової школи, оцінити його ефективність.

Об'єктом дослідження є процес формування основ національно-патріотичної свідомості молодших школярів.

Предметом дослідження є методи та форми виховної роботи, спрямовані на розвиток патріотичних почуттів у молодших школярів в умовах Нової української школи.

Робота складається з трьох розділів.

В першому розділі роботи розглядаються теоретичні основи національно-патріотичного виховання, враховуючи історико-педагогічний контекст і сучасні державні вимоги в умовах реалізації реформи Нової української школи (НУШ). Особлива увага приділена психолого-педагогічним особливостям молодших школярів, що впливають на сприйняття патріотичних ідей, формування їхньої національної ідентичності та ціннісних орієнтирів.

В другому розділі роботи проведено діагностику рівня національно-патріотичної свідомості учнів початкових класів в освітньому середовищі нової української школи, визначено передовий педагогічний досвід успішного патріотичного виховання сучасних молодших школярів.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються конструктивні педагогічні технології та форми національно-патріотичного виховання у виховній роботі початкової школи Саф'янського закладу загальної середньої освіти. Робота також містить практичні рекомендації для педагогів, що спрямовані на вдосконалення навчально-виховного процесу у контексті формування національно-патріотичних цінностей.

Висновки дослідження підтверджують, що створення сприятливого освітнього середовища, яке стимулює інтерес до історії, культури та традицій України, є ключовим чинником у вихованні молодого покоління патріотів.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, Нова українська школа, молодші школярі, освітнє середовище, патріотична свідомість, педагогічні методи.

ANNOTATION

Tarasenko V. Formation of the foundations of national-patriotic consciousness of younger schoolchildren in a modern educational and developmental environment. Qualification work for obtaining the educational degree of «master» in the specialty 013 Primary education. Educational program: «Primary education. Inclusive education». Izmail State University of Humanities. Izmail, 2024.

The qualification work is dedicated to the study of methods, tools, and conditions for effectively fostering national-patriotic values in primary school children.

The relevance of this research stems from the constant need to update the forms and methods of educational work with younger schoolchildren, focusing on the development of patriotic feelings.

The goal of this qualification work is to explore the process of forming national-patriotic consciousness in primary school children within the context of the educational environment of the New Ukrainian School.

Tasks of the research:

1. To analyze the theoretical aspects of national-patriotic education in primary education.
2. To examine the psychological and pedagogical features of patriotic education for younger schoolchildren and its components.

3. To determine the role of the educational environment of the New Ukrainian School in fostering patriotic values.
4. To study the methods and forms of work with the 4-B grade students of Safyany Secondary School regarding patriotic upbringing.
5. To explore the advanced experience of teachers in implementing programs for patriotic education of primary schoolchildren.
6. To conduct a diagnosis of the level of national-patriotic education among 4th-grade students of Safyany Secondary School within the educational environment of the New Ukrainian School, evaluating the level of national-patriotic consciousness.
7. To develop a set of constructive pedagogical technologies and forms of national-patriotic education for primary school educational activities and evaluate its effectiveness.

The object of the research is the foundations of the process of forming national-patriotic consciousness among junior schoolchildren.

The subject of the research includes the methods and forms of educational work aimed at fostering patriotic feelings among primary school students in the conditions of the New Ukrainian School.

The work consists of three chapters.

The first chapter explores the theoretical foundations of national-patriotic education, taking into account the historical-pedagogical context and current state requirements in the implementation of the New Ukrainian School reform. Particular attention is given to the psychological and pedagogical characteristics of younger schoolchildren that influence their perception of patriotic ideas, the formation of national identity, and value orientations.

The second chapter presents the diagnosis of national-patriotic education of primary school students in the educational environment of the New Ukrainian School and identifies advanced pedagogical practices in successful patriotic education for modern younger schoolchildren.

The third chapter of the qualification work examines constructive pedagogical technologies and forms of national-patriotic education in the educational activities of Safyany Secondary School. The work also provides practical recommendations for teachers aimed at improving the educational process in the context of fostering national-patriotic values.

The conclusions of the study confirm that creating a favorable educational environment that stimulates interest in the history, culture, and traditions of Ukraine is a key factor in fostering a generation of young patriots.

Keywords: national-patriotic education, New Ukrainian School, primary school children, educational environment, patriotic consciousness, pedagogical methods.

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ПАТРІОТИЧА СКЛАДОВА У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ.....	15
1.1. Історико-педагогічний контекст проблеми патріотичного виховання .	15
1.2. Державні вимоги до національно-патріотичного виховання на сучасному етапі державотворення	22
1.3. Психолого-педагогічні особливості патріотичного виховання молодших школярів та його складових	27
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	35
2.1. Аналіз змісту навчально-методичних орієнтирів як засобу національно- патріотичного виховання молодших школярів.....	35
2.2. Передовий педагогічний досвід успішного патріотичного виховання сучасних молодших школярів	48
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3. КОНСТРУКТИВНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ФОРМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ САФ'ЯНСЬКОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	60
3.1. Ігрові педагогічні технології патріотичного виховання молодших школярів.....	60
3.2. Інтерактивні форми педагогічних технологій патріотичного виховання молодших школярів: порівняльна ефективність	71
Висновки до розділу 3	77
ВИСНОВКИ.....	79

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Останні десятиліття в Україні відбулися значні зміни, які вплинули й на свідомість її громадян. Це знаходить відображення в їхньому ставленні до країни, її історії та сучасних подій. Питання патріотичного виховання стають дедалі актуальнішими як для суспільства загалом, так і для освітніх закладів зокрема. Хоча в цій сфері можна спостерігати певні успіхи, багато процесів залишаються шаблонними, а інноваційних підходів до вирішення проблеми недостатньо.

Патріотичне виховання є комплексним і непростим завданням, яке вимагає відповідального підходу від науковців, керівників освітніх установ, вчителів і вихователів, які прагнуть осмислити та розв'язати ці питання. Попри нагальну потребу у вихованні патріотичних почуттів, сучасна педагогічна база (методики, дослідження) не завжди відповідає викликам сьогодення. У багатьох школах патріотичне виховання обмежується лише поверхневими заходами, такими як кілька тематичних класних годин, що не відповідає сучасним потребам.

З іншого боку, існують випадки, коли надмірний акцент на патріотичному вихованні призводить до ризику розвитку ксенофобії або надмірного націоналізму. Поки що не створено нової системи патріотичного виховання, яка б відповідала вимогам модернізації освіти. Методи, які використовуються, часто не є систематизованими, що ускладнює їх застосування в практиці окремих вчителів чи шкіл.

Сучасні виклики, з якими стикається Україна, вимагають від молодого покоління не лише знань, але й глибокого усвідомлення своєї національної ідентичності. Формування національно-патріотичної свідомості молодших школярів є важливим завданням освітньої системи, оскільки саме в цьому віці закладаються основи світогляду дитини. Нова українська школа, що орієнтується на інтеграцію патріотичних цінностей у навчальний процес,

створює сприятливе середовище для розвитку свідомих громадян, готових до активної участі у житті країни.

Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю постійного оновлення форм і методів виховної роботи з молодшими школярами, орієнтованими на формування патріотичних почуттів. Це потребує врахування зміни соціальних обставин і особливостей молодших школярів (їхнього віку, індивідуальних характеристик, національного та етнічного складу), що спонукає педагогів до пошуку ефективних методів педагогічної взаємодії для вирішення завдань патріотичного виховання.

Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження процесу формування національно-патріотичної свідомості молодших школярів у контексті сучасного освітньо-розвивального середовища Нової української школи.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти національно-патріотичного виховання в початковій освіті.
2. Розглянути психолого-педагогічні особливості патріотичного виховання молодших школярів та його складових.
3. Визначити роль освітнього середовища Нової української школи у формуванні патріотичних цінностей.
4. Дослідити методи та форми роботи з учнями 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО щодо виховання патріотизму.
5. Вивчити передовий досвід педагогів у реалізації програм патріотичного виховання молодших школярів.
6. Провести діагностику рівня національно-патріотичної свідомості учнів 4 класу Саф'янського ЗЗСО в освітньому середовищі Нової української школи, оцінити рівень сформованості національно-патріотичної свідомості молодших школярів.

7. Розробити комплекс конструктивних педагогічних технологій та форм національно-патріотичного виховання у виховній роботі початкової школи, оцінити його ефективність.

Об'єктом дослідження є процес формування основ національно-патріотичної свідомості молодших школярів.

Предметом дослідження є методи та форми виховної роботи, спрямовані на розвиток патріотичних почуттів у молодших школярів в умовах Нової української школи.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ефективне формування національно-патріотичної свідомості молодших школярів можливе за умови інтеграції патріотичних цінностей у навчальний процес через використання активних методів навчання та виховання.

У процесі дослідження використані такі **методи**, як аналіз науково-педагогічної літератури для вивчення теоретичних основ патріотичного виховання, спостереження (для оцінки практичних аспектів реалізації патріотичного виховання в навчальному процесі), анкетування (для збору даних про ставлення учнів до патріотичних цінностей), експеримент (для перевірки ефективності запропонованих методів виховання).

Джерельною базою дослідження служать наукові праці з педагогіки та психології, що стосуються патріотичного виховання, документи Міністерства освіти і науки України щодо реалізації концепції Нової української школи, матеріали з практичного досвіду педагогів початкових класів.

Питання формування в учнів патріотичних почуттів та національної самосвідомості досліджували українські науковці, зокрема Л. Д. Березівська, С. М. Зозуля, Т. В. Філімонова, Л. П. Ткаченко, О. А. Ткаченко, О. В. Романюк, Є. Ф. Ковтун, Л. Б. Міщенко та інші, у контексті загального процесу виховання молодого покоління. У роботах Н. В. Бондаренко, С. В. Косянчук, Я. Д. Ласкавцевої патріотичне виховання визначається як складова громадянського виховання.

Аналіз педагогічної літератури, присвяченої патріотичному вихованню, показує, що серед науковців немає єдиного визначення терміна «патріотизм». Різні аспекти цього питання досліджували такі вчені, О. Е. Жосан, О. В. Лісовець, Н. Безлюдна, І. Д. Бех, К. С. Чорна, які вважають патріотичне виховання частиною ідеологічного та політичного виховання. Водночас інші дослідники, зокрема В. П. Матящук та М. О. Супрун виділяють патріотичне виховання як окремий, самостійний напрям у педагогічній роботі.

Класики педагогічної науки, такі як А. М. Москаленко, А. С. Макаренко, О. І. Огієнко, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський тощо, у своїх працях наголошували на важливості патріотичного виховання, яке вони вважали необхідним елементом національної системи освіти. Вони підкреслювали важливість виховання свідомого громадянина, відданого своїй країні.

Одержані результати можуть бути використані в практиці роботи педагогів початкових класів для покращення процесу патріотичного виховання. Розроблені рекомендації можуть стати основою для створення програм і заходів, спрямованих на формування національно-патріотичної свідомості учнів.

Публікації. Результати проведеного дослідження висвітлено в наступних наукових публікаціях:

1. *Тарасенко В.* Виховання національно-патріотичних цінностей здобувачів початкової освіти. Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук. За матеріалами IX Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук» (17 листопада 2023р.). Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2023. Вип. 9. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2023. С.99–101.

2. *Тарасенко В.* Форми і методи формування національно-патріотичної свідомості сучасних молодших школярів. *Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента.* Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. Вип. 14. С.75-77.

3. *Тарасенко В.* Ігрові педагогічні технології патріотичного виховання молодших школярів. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць (29 листопада 2024р.). Переяслав, 2024. Вип. 111. С.114-118.

Структурно робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел з 70 найменувань та 3 додатків. Всього в роботі налічується 5 таблиць та 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ПАТРІОТИЧНА СКЛАДОВА У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

1.1. Історико-педагогічний контекст проблеми патріотичного виховання

Патріотизм сьогодні є нагальною потребою як для держави, так і для кожної особистості. Це проявляється у щирій любові до Вітчизни та готовності захищати її свободу і цілісність. Водночас, ця любов не повинна обмежувати індивідуальність людини, а, навпаки, має сприяти гармонійному розвитку кожного громадянина. Сучасне розуміння патріотизму, за словами Н. В. Бондаренко, включає в себе не лише відданість державі, але й відповідальне ставлення до її розвитку, заснованого на моральних та правових засадах [8, с.3].

Актуальність патріотичного виховання зростає у зв'язку з прагненням України утвердити себе як демократичну і правову державу. Важливим є об'єднання громадян навколо спільних цінностей та ідеалів, що забезпечить зміцнення громадянського суспільства. Демократичні цінності, які лягають в основу патріотичного виховання, мають формувати свідомого і відповідального громадянина, який здатен зробити свій внесок у розвиток держави.

Основою патріотичного виховання є виховання в учнів таких якостей, як любов до Батьківщини, глибока повага до національних традицій та прагнення гармонізувати державні інтереси з особистими.

Історико-педагогічний контекст проблеми патріотичного виховання базується на вивченні досвіду минулих епох, який дає змогу розуміти, як формувалися патріотичні ідеї та цінності в різних історичних умовах. Патріотизм у педагогічному контексті завжди був тісно пов'язаний з історією

держави та її народом. У випадку України цей процес проходив через складні етапи боротьби за національну ідентичність, культуру та незалежність.

Патріотичне виховання у будь-яку епоху було необхідним для збереження національної самосвідомості та консолідації суспільства. У Київській Русі патріотичне виховання виражалося в ідеях єдності князів, захисту рідної землі від ворогів та заклику до усвідомлення значущості спільної справи. Це описано через «Повість минулих літ» і «Слово о полку Ігоревім». Патріотичні ідеї були центральними в освітніх практиках того часу, коли виховання юнаків орієнтувалося на формування воїнів і захисників рідної землі [11, с. 84].

У подальші періоди, такі як козацька доба, патріотичне виховання набуло нових рис. Козацькі школи і традиції виховували молодь в дусі вірності рідній землі, готовності до боротьби за свободу і самовизначення. Вивчаючи приклад козаків та їхні ідеали, діти з раннього віку формували власну патріотичну свідомість. Наприклад, козацькі літописи та пісні несли в собі не тільки історичну інформацію, а й духовні цінності, які підтримували національну ідентичність упродовж багатьох століть.

Відома дослідниця А. М. Москаленко в своєму посібнику «Історія вітчизняної педагогіки» наголошує на тому, що «в XX столітті національне виховання в умовах радянської системи мало подвійний характер. З одного боку, держава використовувала патріотичне виховання для виховання «радянського патріотизму», орієнтованого на ідеологічні засади. З іншого боку, у підпіллі та через неофіційні канали передавалися національні ідеї, спрямовані на збереження української мови, культури та ідентичності» [49, с. 115].

В сучасному освітньому процесі актуальність патріотичного виховання в Україні знову зростає, особливо в контексті військових конфліктів і зовнішніх загроз. Важливою складовою історико-педагогічного контексту є розуміння, що сучасне патріотичне виховання неможливе без звернення до історії, яка служить фундаментом для формування національної свідомості молоді. З цієї

точки зору, патріотичне виховання сучасних школярів спирається на історичні приклади боротьби за незалежність, відстоювання національної гідності, що було важливим і в минулому, і залишається таким сьогодні, тому історико-педагогічний контекст дозволяє не лише вивчати, як у різні історичні епохи формувалися патріотичні цінності, але й використовувати цей досвід для побудови сучасної системи виховання, яка відповідає викликам сьогодення.

Слід зауважити на тому, що патріотизм у педагогічному процесі завжди має бути пов'язаний із глибоким розумінням історії та культурної спадщини нації, що підсилює його значення у формуванні громадянських і моральних якостей молодого покоління.

Патріотична діяльність полягала насамперед у колективних зусиллях суспільства, спрямованих на відновлення державної влади. Важливо підкреслити, що ідея відродження сильної центральної влади зароджувалася всередині країни. Народний героїзм та самовідданість стали основою для відновлення національної державності та посилення країни.

Дослідниця О. В. Лісовець зауважує на тому, що зв'язок народної педагогіки з вихованням найбільш яскраво простежується в спадщині видатних педагогів. У цьому контексті особливо важливим є досвід та педагогічні погляди Яна Амоса Коменського [45].

Ян Амос Коменський, якого називають «батьком сучасної педагогіки», був палким прихильником своєї нації. Його ранні праці відзначаються народно-педагогічним та національно-виховним підходом. Вся діяльність Коменського була просякнута прагненням допомогти своїм співвітчизникам у досягненні кращого майбутнього. Він уважно вивчав народне життя, писав його історію, досліджував географічні особливості, створював карти рідної землі та збирав народну мудрість у вигляді приказок і прислів'їв [25, с. 304].

Ян Амос Коменський виявляв особливу любов до своєї Батьківщини, що виражалось в його закликах берегти рідну мову й культуру, прославляючи їх як невичерпне джерело сили народу.

Вивчаючи історично-педагогічний аспект патріотичного виховання, дослідники С. С. Бульбенюк та М. Ю. Манелюк з'ясували, що у 1930-1940-х роках радянський патріотизм розглядався як «усвідомлена, цілеспрямована та активна любов до соціалістичної Батьківщини, заснована на глибокому розумінні переваг радянського ладу над будь-яким іншим, нерадянським ладом». Крім того, аж до кінця 50-х років у визначеннях радянського патріотизму незмінно присутня «жорстока, незнищенна ненависть до ворогів Батьківщини». Справжнім патріотом вважався той, «хто безстрашно викриває ворогів народу, обивателів, панікерів та скаржників...». Із цього можна зробити висновок, що весь процес патріотичного виховання був глибоко ідеологізований, а особливості розуміння його сенсу та завдань визначали цінності цього виховання [11, с. 97].

Визначення «радянського патріотизму» починає змінюватися лише в 70-х роках. На передній план виходить «відданість і вірність своїй Батьківщині, всьому співтовариству соціалістичних країн», проголошується дружба між народами. У дітей, поряд із почуттям любові до рідного краю, виховується любов до багатонаціональної Батьківщини [11, с. 99].

У цей період у державних документах і педагогічній літературі з'являється нове формулювання – «комуністичний патріотизм». Це поняття включало в себе любов до майбутньої комуністичної держави, яку передбачалося побудувати в недалекому майбутньому [11, с. 99].

К. Д. Ушинський, розвиваючи концепцію народності у вихованні, акцентував особливу увагу на важливості формування в дітей почуття любові до Батьківщини, гуманності, працелюбності та відповідальності. Він підкреслював вирішальну роль праці у становленні особистості, зазначаючи: «Як не може існувати людина без почуття власної гідності, так і без любові до рідної землі. Ця любов стає надійним ключем до серця людини та сильною підтримкою в подоланні її негативних природних, особистих, сімейних і спадкових нахилів» [4, с. 30].

Аналіз педагогічних праць, присвячених питанням патріотичного виховання, демонструє, що хоча більшість науковців визнають патріотичне виховання як важливу складову освітнього процесу, його місце в системі виховання трактується по-різному. Одні дослідники (О. Е. Жосан, О. В. Лісовець, Н. Безлюдна, І. Д. Бех, К. С. Чорна) вважають патріотичне виховання частиною ідейно-політичного виховання, тоді як інші (В. П. Матящук та М. О. Супрун) виділяють його як окремий напрямок. Особливо цікавою є остання точка зору, адже вона відповідає сутності патріотизму та розкриває зміст цього поняття. На думку В. П. Матящука, найважливішим критерієм патріотичного виховання є його кінцева мета – «формування патріота, для якого сенс життя полягає в бажанні зробити все можливе для процвітання своєї Батьківщини» [48, с. 47].

Особливий інтерес в цьому дослідженні становлять праці таких учених, як Н. В. Бондаренко та С. В. Косянчук, які виділяють громадянськість як багатовимірну структуру і зауважують на тому, що одним з ключових її компонентів є саме патріотичне виховання [9].

Питання патріотизму серед молодших школярів у позаурочній діяльності розглянуто в навчально-методичному посібнику О. В. Онопрієнко, О. М. Петрук та І. В. Андрусенко. Вони трактують патріотизм як моральний стрижень особистості, що проявляється в усвідомленому ставленні до рідної землі, сім'ї, мови і культури. Особливо підкреслюється, що активна участь у житті держави, прагнення до її розвитку і захисту є невід'ємними складовими патріотизму. В цій роботі патріотичне виховання поділяється на такі складники, як державний, соціальний і особистісний аспекти. Науковці описують, як формується патріотична свідомість у молодших школярів, зокрема учнів 4 класу, і виділяють ключові підходи до виховання цього почуття, тож ця робота є значущим внеском у розуміння сучасних методів і форм патріотичного виховання [52].

Ще одне важливе дослідження в цій галузі належить Н. В. Притулик, яка вивчала психологічні аспекти патріотичного розвитку молодших школярів. У

своїй праці вона аналізує, як формуються патріотичні почуття через психологічні механізми самоідентифікації та належності до громади, і як це впливає на поведінку дитини [58].

Варто також згадати ідеї І. Д. Беха та К. С. Чорної, які вважають, що патріотичне виховання починається з раннього віку і є частиною загального розвитку дитини. На його думку, основи патріотичних почуттів закладаються в сім'ї та повинні підтримуватися школою [6].

Патріотичне виховання як самостійний напрямок тісно взаємодіє з іншими виховними аспектами (моральним, трудовим, естетичним тощо). Ця взаємозалежність набагато складніша, ніж просто поєднання частин і цілого. Патріотичне виховання, інтегруючи різні напрями виховної діяльності, здійснюється в комплексі й пронизує увесь педагогічний процес.

Під впливом поступового переосмислення шляхів розвитку освіти в авторитарній державі в Україні виник новий напрям – педагогіка співробітництва. Цей підхід був незвичним для радянського суспільства, яке традиційно зосереджувалося на строгих директивах і контролі з боку влади. Проте, завдяки зусиллям таких педагогів-новаторів, як М. Гудзик, О. Захарченко, В. Сухомлинський і В. Шаталов, педагогіка співробітництва стала важливим елементом освітньої системи, яка ставила акцент не лише на навчанні, але й на розвитку учнів як особистостей [40, с. 162].

В основі педагогіки співробітництва лежить ідея, що навчання – це не просто отримання знань, а процес, в якому учні активно залучаються до навчальної діяльності. Цей підхід зацікавлював учнів, підвищуючи їхній інтерес до знань і формуючи здатність до морально-патріотичного вибору. Учні вчилися не лише засвоювати інформацію, але й критично мислити, приймати власні рішення та нести відповідальність за свої дії.

Це створювало новий тип людей, які були готові до самостійного мислення, здатні сприймати різноманітні думки і позиції, а також обирати свій шлях у житті. Таким чином, педагогіка співробітництва мала не лише

навчальне і виховне, а й соціальне значення, формуючи свідомих громадян, готових до активної участі в суспільному житті.

Освіта в Україні здавна відігравала ключову роль у вирішенні проблем ідейно-політичного та патріотичного виховання. Влада усвідомлювала виховні можливості соціальних наук та використовувала їх для формування нового типу особистості, який би відповідав вимогам суспільства. Директиви, що виходили «зверху», містили чіткі орієнтири та вимоги до учнівської молоді. Підкреслювалося, що «нормою» вважається належна соціальна поведінка, яка включала палку любов до Батьківщини, пильність щодо «ворогів» держави та переконаність у соціалістичних ідеалах.

Ці цінності спиралися на відчуття соціального оптимізму і почуття відповідальності за все, що відбувалося навколо. Однак, незважаючи на таку жорстку ідеологічну направленість, підхід педагогіки співробітництва, який був заснований на взаємодії та співпраці, відкривав нові горизонти для розвитку особистості учнів, спонукаючи їх до критичного аналізу і рефлексії.

Таким чином, педагогіка співробітництва в Україні стала не лише альтернативою традиційним методам навчання, а й важливим інструментом формування свідомих громадян. Це доводить, що навіть в умовах авторитарної держави можливо знайти нові підходи до виховання, які б сприяли розвитку індивідуальності, критичного мислення і моральної свідомості у молодого покоління. У світі, де суспільство постійно змінюється, важливість таких підходів стає дедалі очевиднішою.

Враховуючи сучасні дослідження, патріотичне виховання можна розглядати як процес співпраці між педагогом і учнями, метою якого є формування патріотичних почуттів, переконань і поведінкових норм. Сутність цього процесу полягає в засвоєнні дітьми патріотичного досвіду, що сприяє формуванню ціннісного ставлення до Батьківщини, перетворюючи зовнішні впливи на внутрішні переконання та поведінкові установки.

1.2. Державні вимоги до національно-патріотичного виховання на сучасному етапі державотворення

Для сучасного вчителя є важливим опанування нових компетентностей, що відповідають державним вимогам та актуальним запитам суспільства, зокрема щодо національно-патріотичного виховання. Одним із ключових завдань у цій сфері є інтеграція різних освітніх напрямів та дисциплін початкової школи, зокрема через розробку міждисциплінарних підходів, які об'єднують не лише академічні знання, але й формують у дітей національну свідомість, громадянську відповідальність і любов до своєї країни.

У контексті державної політики на сучасному етапі державотворення акцент робиться на формуванні компетенцій, які дозволяють учням не лише успішно оволодіти базовими знаннями, але й активно включатися у громадське життя своєї країни. Це включає критичне мислення, розвиток емоційної стійкості та вміння брати участь у спільних проєктах, які сприяють зміцненню патріотичного духу та колективної відповідальності за майбутнє України [2, с. 43].

Важливим етапом на шляху до таких змін є опанування педагогами сучасних теоретичних знань з психології, педагогіки, та виховної методології, що акцентує увагу на патріотичному вихованні. Вчителі початкової школи мають глибоко вивчати і впроваджувати ці принципи в своїй щоденній діяльності.

У контексті Концепції розвитку освіти на 2024-2025 роки та положень українського законодавства, особлива увага приділяється національно-патріотичному вихованню молоді. Згідно з новими освітніми викликами, патріотичне виховання стає фундаментом для формування соціально відповідальної особистості, здатної мислити критично, активно брати участь у суспільному житті, та водночас глибоко усвідомлювати свою національну ідентичність і культурну спадщину [36].

Згідно з нормативними документами, такими як Закон України «Про загальну середню освіту» та Концепція Нової української школи, державна стратегія освіти передбачає надання учням можливості здобувати ключові компетентності, серед яких важливе місце посідає національно-патріотична складова [27, 35].

Основними пріоритетами є:

- забезпечення умов для всебічного розвитку громадянської та патріотичної свідомості;
- підготовка молоді до активної участі в демократичному суспільстві;
- формування поваги до культурної спадщини та історії України;
- виховання відповідального ставлення до державних символів і традицій [35].

Таким чином, сучасна педагогіка в Україні розглядає національно-патріотичне виховання як важливий аспект освітнього процесу, що відповідає як вимогам суспільства, так і потребам держави у формуванні активних і свідомих громадян.

У Національній стратегії розвитку освіти на 2024-2025 роки закладено нові пріоритети для навчальних закладів. Одним із ключових завдань є інтеграція національно-патріотичного виховання у загальноосвітній процес. Цей підхід ґрунтується на системі виховання, яка орієнтована на формування громадянина, здатного до активної участі у розбудові демократичної України, її захисті та розвитку [50].

Патріотичне виховання передбачає розвиток цілісної системи, що охоплює різні аспекти освітньої та виховної роботи. Вона включає в себе залучення державних інституцій, громадських організацій, засобів масової інформації та наукових установ. У цьому процесі важливу роль відіграє взаємодія між вчителями, учнями та їх родинами. Система, яка поєднує усі ці елементи, спрямована на підвищення рівня громадянської свідомості та патріотизму у молоді.

Одним із центральних завдань є розвиток у школярів почуття відповідальності перед державою та національною спільнотою. У рамках цієї стратегії ліцеї та школи створюють виховні програми, що націлені на формування у дітей відчуття причетності до своєї країни, її історії та культурних традицій. Важливим є виховання любові до Батьківщини через активну участь учнів у заходах, які розвивають не лише інтелектуальні, але й емоційні та моральні якості.

У 2024 році акцент у вихованні патріота робиться на створенні умов для формування національної ідентичності через інтеграцію патріотичних цінностей у різні аспекти шкільного життя. Це включає участь у громадських ініціативах, екскурсіях, волонтерських проєктах та культурно-освітніх заходах. Наприклад, шкільні заходи, присвячені Дню Конституції України або Дню Соборності, стають важливими платформами для формування у молоді глибокої поваги до основних законів та державних символів.

Особливо важливим є підхід, що передбачає активну співпрацю між учителем, учнем та його родиною. Взаємодія між цими трьома сторонами дозволяє створити комплексну виховну систему, де формування громадянина відбувається як у школі, так і вдома. Через цю співпрацю учні отримують не лише знання про історію та культуру своєї країни, але й практичні навички соціальної взаємодії, що важливо для їхнього подальшого розвитку як громадян.

Організація тематичних інформаційно-просвітницьких та освітньо-виховних заходів, таких як круглі столи, диспути, інтелектуальні ігри (брейн-ринги), вікторини, покази презентацій та відеоматеріалів з подальшими обговореннями, спрямованих на вшанування героїчних подвигів українських захисників, які боролися за територіальну цілісність та незалежність України, відіграє ключову роль у вихованні патріотичної свідомості учнів. Наприклад, такі заходи можуть бути присвячені Дню пам'яті Героїв Крут, Дню Героїв Небесної Сотні чи Дню захисника України.

Залучення учнів молодшого шкільного віку до дитячих організацій та таборів військово-патріотичного спрямування, як-от «Сокіл» («Джура»), сприяє формуванню у них відданості та свідомого підходу до обов'язків захисника Вітчизни. Такі організації націлені на підготовку молоді, готової у будь-який момент стати на захист державної цілісності та незалежності України.

Ефективність національно-патріотичного виховання значною мірою залежить від того, наскільки обрані методи і форми освітнього процесу здатні мотивувати школярів до розвитку самоорганізації, самоуправління та самовиховання.

Завдання педагогічного колективу полягає в тому, щоб не лише прищепити учням патріотичні цінності, але й сформувати у них розуміння відповідальності за долю своєї країни. В умовах розвитку української державності це означає виховання молоді, яка здатна брати на себе відповідальність за збереження та примноження національних багатств, охорону довкілля та підтримку української культури.

У контексті Концепції розвитку освіти на 2024-2025 роки та національно-патріотичного виховання важливу роль відіграє не лише Закон України «Про загальну середню освіту», але й інші нормативно-правові акти, які створюють основу для розвитку громадянської свідомості та національної ідентичності в молоді [36].

Зокрема, Закон України «Про національну безпеку України» підкреслює необхідність формування у громадян свідомого ставлення до захисту Батьківщини та готовності до активної участі у її обороні. Національно-патріотичне виховання, згідно з цим законом, сприяє підготовці молоді до відповідальності за безпеку держави, розвиває у них відчуття обов'язку перед країною. Це питання особливо актуальне в умовах сучасних викликів, пов'язаних із збройною агресією та захистом територіальної цілісності України [29].

Крім того, Закон України «Про основи національної безпеки України» вказує на важливість соціальної стабільності та забезпечення єдності суспільства як складових національної безпеки. Національно-патріотичне виховання тут виступає інструментом, що допомагає виховувати молодь у дусі єдності та взаємоповаги, формує моральні цінності, що базуються на демократичних принципах та повазі до прав людини [30].

Важливо також враховувати положення Закону України «Про громадянство України», який акцентує на правовій основі формування національної ідентичності та громадянських обов'язків. Згідно з цим законом, патріотичне виховання сприяє розвитку в учнів почуття належності до української держави, її народу, а також усвідомленню відповідальності за власні дії як громадян України. Виховання громадянської відповідальності – це один із ключових аспектів освітньої діяльності, який спрямований на підвищення рівня залученості молоді до демократичних процесів та правових інститутів [26].

Не менш важливим є Закон України «Про загальну середню освіту», який передбачає інтеграцію національно-патріотичного виховання у навчально-виховний процес. Цей закон підкреслює важливість виховання у школярів любові до Батьківщини, поваги до державних символів, мови та культури. Відповідно до нього, сучасна система освіти має забезпечити всебічний розвиток особистості, здатної до активної участі в житті суспільства та сприяння соціальному прогресу. Відповідно до стратегії на 2024-2025 роки, це виховання здійснюється через залучення учнів до різноманітних форм суспільної активності, зокрема через участь у громадських проєктах, волонтерському русі, культурно-освітніх заходах [27].

Закон України «Про охорону дитинства» також відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки він забезпечує права дітей на виховання, яке відповідає їхнім національним інтересам. У цьому законі йдеться про важливість створення умов для повноцінного розвитку дітей в контексті національної культури, традицій та духовних цінностей. Патріотичне

виховання, що впроваджується в рамках освітньої стратегії, стає засобом реалізації цього права, сприяючи формуванню у молоді почуття власної гідності, гордості за свій народ і країну [31].

Нарешті, важливе місце у формуванні національно-патріотичного виховання належить Закону України «Про культуру», який визначає основи культурного розвитку суспільства. Національно-патріотичне виховання у школах передбачає глибоке ознайомлення учнів з національною культурою, традиціями та звичаями, що сприяє збереженню культурної спадщини та зміцненню національної ідентичності [28].

Отже, національно-патріотичне виховання має ключове значення у рамках Концепції розвитку освіти на 2024-2025 роки. Створення комплексної системи патріотичного виховання є запорукою формування громадянина, який усвідомлює свою роль у суспільстві та готовий діяти в інтересах своєї країни. Впровадження цієї системи у загальноосвітній процес сприятиме формуванню покоління молодих українців, здатних активно та творчо працювати задля розбудови суверенної та демократичної України.

Через системну та багатогранну взаємодію різних законів, ця стратегія націлена на виховання громадянина, патріота та захисника, який розуміє свою відповідальність перед державою та готовий діяти в інтересах свого народу і країни.

1.3. Психолого-педагогічні особливості патріотичного виховання молодших школярів та його складових

Молодший шкільний вік (від 6 до 10 років) є важливим етапом у розвитку дитини, оскільки він супроводжується численними психолого-педагогічними змінами, які варто враховувати при формуванні основ національно-патріотичної свідомості.

У цей період діти активно досліджують навколишній світ, формують власні інтереси та цінності, що є важливими для їхнього подальшого розвитку.

Психолого-педагогічні особливості молодших школярів включають потребу в активності, схильність до творчості та бажання взаємодіяти з однолітками. Це створює сприятливі умови для національно-патріотичного виховання, оскільки діти легко сприймають інформацію через ігрові методи та інтерактивні заняття.

Науковець О. Г. Кучерявий виділяє наступні основні психолого-педагогічні особливості, що притаманні дітям цього віку:

1. Провідна навчальна діяльність. У цьому віці діти активно прагнуть до здобуття знань і виявляють інтерес до дослідження навколишнього світу. Використання цієї особливості може стати ефективним інструментом у залученні учнів до вивчення української історії, культури, традицій та звичаїв.

2. Образне мислення, так як діти легше сприймають інформацію, якщо вона подається у формі гри, казки чи пісні, тому при формуванні національно-патріотичної свідомості важливо включати різноманітні методи, які акцентують на наочності та емоційності, щоб навчальний процес став більш захопливим.

3. Емоційна сфера. У молодшому шкільному віці емоції дітей стають більш диференційованими та стійкими. Вони активно реагують на події, проявляючи емпатію та співчуття. Цю рису можна використати для формування в дітей почуття гордості за свою країну та поваги до її історії і культури.

4. Формування самооцінки. Діти починають активно оцінювати себе і свої досягнення. Їм важливо отримувати позитивну оцінку від дорослих, що може слугувати мотивацією для участі у патріотичних заходах і навчальних активностях.

5. Соціальна активність. У цьому віці діти прагнуть до спілкування з ровесниками, формуючи дружні стосунки, тому важливо використовувати цю особливість для виховання почуття єдності з українським народом і відповідальності за свою країну [38, с. 221].

Розуміння цих психолого-педагогічних особливостей є критично важливим для формування основ національно-патріотичної свідомості. Ігрові методи навчання, такі як конкурси, казки, пісні та відеоматеріали, можуть значно підвищити зацікавленість дітей у навчанні та сприяти кращому засвоєнню інформації про Україну.

Виховання молодших школярів потребує особливої уваги до розвитку патріотичних якостей, таких як витривалість, доброта, чуйність, організованість, а також уміння справлятися з труднощами. Важливо також формувати цілеспрямованість, стійкість уваги, ощадливість і хазяйновитість. Окрім цього, не менш значущими є духовно-моральні та вольові характеристики, включаючи патріотизм, працьовитість, ініціативність, відповідальність, національну свідомість, рішучість, наполегливість, охайність, дисципліну, згуртованість, чесність, гідність, скромність, взаємоповагу та терпимість. Важливо формувати осудливе ставлення до егоїзму і неробства.

Систематичне національно-патріотичне виховання сприяє розвитку цілісної особистості, яка усвідомлює свою громадянську, національну та особисту гідність, а також відчуває совість і честь.

Виховання патріотизму охоплює всі види діяльності школярів, включаючи навчальну, ігрову, трудову, художню, спортивну та громадську. Вчителі використовують різноманітні форми роботи, зокрема навчальні заняття, що містять громадянські елементи. Екскурсії, мандрівки, наприклад «Козацькими шляхами», збирання краєзнавчих матеріалів і участь в археологічних, фольклорних та етнографічних експедиціях надають великі можливості для формування громадянської культури.

Значну роль у цьому процесі відіграють святкування рідної мови, створення музеїв фольклору та етнографії, тематичні години, присвячені правам людини, зустрічі з працівниками правоохоронних органів, а також ситуаційно-рольові ігри на громадянські та політичні теми.

Завдяки цим підходам молодші школярі не лише засвоюють знання про свою країну, але й формують позитивне ставлення до неї, що є основою для їхнього майбутнього як свідомих громадян.

На початку молодшого шкільного віку діти починають усвідомлювати свої особисті цінності. У цей час відбувається емоційне освоєння цих цінностей, що фіксується у їхній діяльності, поведінці та міжособистісних стосунках. Показником розвитку моральної свідомості школярів стає виникнення рефлексивних процесів, які проявляються у зверненні дитини до самої себе та своєї свідомості, а також у переосмисленні результатів власної активності. На відміну від звичайної свідомості, самосвідомість зосереджується на розумінні своїх дій, почуттів, думок, мотивів поведінки та місця в суспільстві [47].

Основні компоненти психологічного патріотизму, які формують базову культуру, розвиваються в процесі національного виховання як у молодшому, так і в середньому шкільному віці.

Для ефективного патріотичного виховання вчителі повинні уважно вивчати та враховувати вікові та індивідуальні особливості своїх учнів у своїй педагогічній практиці. Основні психологічні зміни у дітей від 6 до 10 років представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Психологічні етапи становлення особистості дітей молодшого шкільного віку

Вік	Психологічні зміни	Опис
6 років	Зростання самоусвідомлення	Діти починають усвідомлювати себе як особистості, формуються перші уявлення про свої якості.
	Емоційна чутливість	Висока чутливість до емоцій інших, розвиток емпатії та співчуття.
	Формування основ моральних норм	З'являються уявлення про добре і погане, дотримання базових моральних норм.
7 років	Активізація навчальної діяльності	Діти зацікавлені у навчанні, з'являється прагнення до знань та досліджень.
	Зміна в соціальних стосунках	Збільшується потреба у спілкуванні з однолітками, формуються дружні зв'язки.
	Розвиток уяви	Яскраво виражена уява, що сприяє розвитку творчих здібностей.

Продовження табл. 1.1.

8 років	Поглиблення рефлексії	Діти починають осмислювати свої дії, почуття і мотиви, формується самосвідомість.
	Емоційна стабільність	Відбувається поступове зниження емоційної нестабільності, зростає стійкість до стресу.
	Формування інтересів	З'являються стійкі інтереси до різних видів діяльності, хобі, та предметів навчання.
9 років	Зростання відповідальності	Діти починають усвідомлювати важливість своїх вчинків та їх наслідків, розвивається самостійність.
	Соціальні ролі	Формуються перші уявлення про соціальні ролі, з'являється інтерес до командних ігор та змагань.
	Розвиток критичного мислення	Діти починають ставити під сумнів отриману інформацію, формуються власні судження.
10 років	Формування ідентичності	З'являється чітке усвідомлення себе як частини суспільства, зростає потреба в самовизначенні.
	Зрілість емоційного сприйняття	Емоції стають більш диференційованими, зростає здатність до аналізу власних почуттів і переживань.
	Інтерес до соціальних питань	Поява інтересу до соціальних, політичних і культурних аспектів життя, формування власної думки.

Джерело: Притулик Н. В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2016.

С. 90–92.

Метою патріотичного виховання є формування любові до Батьківщини, що базується на активному прояві емоцій, розуму та праці дитини. Це проявляється через практичну діяльність учнів, виконання відповідальних завдань та активне залучення всіх чуттєвих компонентів у виховний процес. Лише завдяки такому підходу можливе перетворення зовнішніх атрибутів патріотизму, таких як знання про державну символіку, традиції та звичаї, на внутрішні якості, що засвоюються дитиною.

Ключовим елементом у стратегії патріотичного виховання є засвоєння школярем відчуття «моє», «рідне», «люблю», яке починається з родини, де дитина соціалізується, і поступово переходить до аналогічного сприйняття рідного міста, країни та народу. Успішне засвоєння цих цінностей можливе лише шляхом комплексного поєднання різних психолого-педагогічних методів і прийомів, які застосовує вчитель, таких як створення проблемних

ситуацій, мозковий штурм, дискусії, обговорення, творчі завдання та психологічні вправи.

Важливо створити в навчальному колективі атмосферу взаємоповаги, підтримки і співпраці, щоб кожна дитина відчувала свою значущість і цінність. Формування національно-патріотичної свідомості є тривалим процесом, що потребує постійної уваги та зусиль з боку педагогів і батьків.

Емоційний компонент виховання також є ключовим: любов до Батьківщини, гордість за країну та повага до її народу повинні базуватися на позитивних емоціях. Заохочення до участі в патріотичних заходах, проектах і конкурсах дозволяє дітям не лише отримати нові знання, але й активно долучитися до формування національно-патріотичної свідомості.

Психологічні дослідження вказують на те, що у молодших школярів формуються нові освітні компоненти, які свідчать про їх потребу у здійсненні специфічної діяльності, пов'язаної з патріотичним вихованням. Це особливо важливо у контексті формування моральних почуттів, які активно розвиваються в дітей під впливом насиченого навчального контенту, емоційних переживань та усвідомленості. Діти цього віку демонструють значну емоційність, яка пронизує всі аспекти їхнього життя, визначаючи вчинки та поведінку, а також формуючи особисте ставлення до навколишнього світу.

Емоції у молодших школярів не лише є важливими чинниками, що впливають на їх поведінку, а й стають основою для розвитку патріотичних почуттів. Емоційні переживання, які отримують ґрунтовний і міцний характер, дозволяють дітям піклуватися про близьких, виявляти співчуття до ровесників, а також формувати більш широке розуміння соціальних явищ. Важливо, що діти починають усвідомлювати свою роль у суспільстві, що веде до розвитку позитивного ставлення до навколишньої дійсності.

Процес формування любові до Батьківщини у молодших школярів має велике значення для їхнього загального розвитку. Емоційна щирість, яку вони відчують, створює основу для усвідомлення власної ідентичності та

приналежності до нації. Відповідно, у цей період життя педагогам важливо акцентувати увагу на тих емоційних переживаннях, які допомагають учням глибше зрозуміти значення патріотизму.

Поглиблене знайомство з соціальними явищами та подіями, які відбуваються в їхньому оточенні, сприяє формуванню суспільного сприйняття та емоційної реакції на них. Це не лише підвищує рівень емоційної чутливості, але й сприяє розвитку інтересу до історії та культури своєї країни. У результаті, діти здатні відчувати гордість за своїх співвітчизників, їхні досягнення та традиції.

Отже, формування патріотичних почуттів у молодших школярів вимагає від педагогів застосування різноманітних методів і підходів, які б акцентували на емоційній складовій навчання. Використання ігор, казок, пісень, тематичних заходів та активностей, які спонукають до активної участі у громадському житті, може стати ефективним інструментом у патріотичному вихованні. У кінцевому підсумку, це забезпечить не лише розвиток особистості дитини, але й формування свідомого громадянина, який відчуває свою відповідальність за свою Батьківщину та готовий зробити свій внесок у її добробут.

Висновки до розділу 1

В розділі 1 кваліфікаційної роботи «Патріотична складова у структурі національного виховання: теоретичні основи» було проаналізовано основні підходи до формування патріотичних почуттів та національної самосвідомості в контексті сучасних вимог до виховання молодого покоління в Україні. Проведений аналіз дозволив окреслити ключові аспекти та актуальність патріотичного виховання як важливого компонента державної освітньої політики та як соціально-педагогічного завдання в умовах становлення української державності.

Розгляд історико-педагогічного контексту розвитку патріотичного виховання показав, що воно завжди було важливим елементом освіти і

виховання, але його значення особливо зросло в умовах сучасних суспільних і політичних трансформацій в Україні. Досвід минулих поколінь виявив цінні підходи і методи, які актуальні й сьогодні, зокрема формування в учнів національної гордості, любові до Батьківщини та відповідальності за її майбутнє. Цей контекст допоміг визначити зв'язок патріотичного виховання з традиціями національної культури та моральними цінностями.

Аналіз державних вимог до національно-патріотичного виховання в сучасних умовах дозволив виділити основні нормативні акти та освітні стандарти, що регламентують цей процес. Державні документи наголошують на ролі патріотичного виховання як основи формування громадянської ідентичності, зміцнення національної єдності та популяризації культурних цінностей. Зокрема, патріотичне виховання стало пріоритетом державної освітньої політики, що націлена на формування особистостей, які здатні до активної участі в житті суспільства та захисту державних інтересів. Таким чином, було виявлено, що сучасна освітня система має враховувати ці вимоги для ефективної реалізації завдань національного виховання.

Визначення психолого-педагогічних особливостей патріотичного виховання молодших школярів дозволило виділити фактори, які сприяють ефективності цього процесу на початкових етапах навчання. Було доведено, що розвиток патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку залежить від емоційної складової виховання, яка сприяє формуванню первинної системи моральних цінностей та національної свідомості. Роль сім'ї, атмосфера школи, вплив культурних та етнічних традицій, є важливими чинниками, що підтримують розвиток патріотичних рис у дітей.

Отже, патріотична складова у структурі національного виховання є багатогранним явищем, яке вимагає комплексного підходу. Досягнення цілей патріотичного виховання залежить від урахування як історико-педагогічних особливостей, так і сучасних державних вимог, а також від розуміння психолого-педагогічних процесів, що відбуваються на різних етапах вікового розвитку дітей.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Аналіз змісту навчально-методичних орієнтирів як засобу національно-патріотичного виховання молодших школярів

Діагностику рівня національно-патріотичної свідомості учнів початкових класів в освітньому середовищі Нової української школи було проведено на базі Саф'янського закладу загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області (далі – Саф'янський ЗЗСО).

З 2020-2021 н. р. в даному закладі освіти впроваджено реформу «Нова українська школа» (далі – НУШ), яка кардинально змінила підходи до навчання та виховання молодших школярів [55].

Основна мета НУШ полягає в створенні такого освітнього середовища, яке сприяє всебічному розвитку дитини, формуванню критичного мислення, навичок співпраці, відповідальності та творчого підходу до навчання.

Класи для молодших школярів, що навчаються за програмою НУШ, облаштовані таким чином, щоб сприяти активній участі дітей у навчальному процесі.

Освітній простір класних кімнат організовано відповідно до Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи, затверджених наказом МОН України від 23.03.2018 р. № 283. Навчальний процес у цих кімнатах побудований із використанням сучасних ІТ-технологій, новітніх мультимедійних засобів і модернізованого навчального обладнання [55].

Класні кімнати поділені на різні освітні осередки:

- мовно-літературний осередок, де зберігаються книги для читання, мовні ігри та матеріали для театралізації;
- математичний осередок, що включає навчальні ігри, математичні планшети, ваги, грошові знаки, мірний посуд, геометричні фігури, годинники, а також конструктори (магнітні, пазли, LEGO);
- навчально-пізнавальний осередок з ІТ-технологіями, який обладнаний інтерактивною дошкою, проектором, екраном, відповідними меблями (відкриті шафи, тумби);
- еколого-природничий осередок, що має глобуси, мікроскопи, лупи, природничі енциклопедії, кімнатні рослини та куточок природи;
- ігрова зона, оснащена настільними іграми та інвентарем для рухливих ігор;
- дитяча бібліотека;
- культурно-естетичний осередок, що містить олівці, фарби, театральні маски, виставку дитячих робіт;
- зона відпочинку, облаштована килимом, диванчиками, подушками з м'яким покриттям для сидіння та ігор;
- зона вчителя, яка включає стіл, стілець, комп'ютер, техніку для друку, ламінатор, полиці та контейнери для зберігання дидактичного матеріалу [55].

Також організована робота для учнів з особливими освітніми потребами, зокрема функціонує інклюзивний клас. Усі вчителі початкових класів пройшли онлайн-курси «Школа для всіх» і отримали відповідні сертифікати.

НУШ в Саф'янському ЗЗСО орієнтується на формування ключових компетентностей, необхідних для успішного життя у сучасному світі. Замість класичного підходу до засвоєння знань, в школі особливий акцент робиться на розвиток таких компетентностей, як уміння вчитися протягом життя, критичне мислення, уміння працювати в команді, медіаграмотність і фінансова грамотність. Уроки стали більш інтерактивними: учні активно працюють у

групах, беруть участь у різних проєктах, розв'язують практичні завдання, що пов'язано з їхнім життям.

Однією з важливих складових НУШ є інтерактивні методи навчання, які активно використовуються в початкових класах Саф'янського ЗЗСО. У рамках цієї реформи кожен учень розглядається як індивідуальність, і до нього застосовується індивідуальний підхід. Учителі активно працюють над тим, щоб виявляти сильні сторони кожної дитини та допомагати їй розвивати свої таланти. Наприклад, для дітей з високим рівнем знань проводяться факультативні заняття, а для тих, кому потрібна допомога, організовуються додаткові консультації.

Однією з важливих рис НУШ також є тісна співпраця з батьками. В Саф'янському ЗЗСО батьки залучаються до шкільного життя через участь у шкільних заходах, зустрічах з учителями, обговореннях навчальних програм. Також проводяться батьківські збори, на яких пояснюються нові підходи НУШ до навчання і виховання, що допомагає батькам краще розуміти цілі реформи та підтримувати дітей у навчанні.

Запровадження НУШ в Саф'янському ЗЗСО створює нові можливості для розвитку молодших школярів. Компетентнісний підхід, інтерактивні методи навчання, індивідуальний підхід до учнів та активна співпраця з батьками зробили навчальний процес більш сучасним, гнучким і цікавим для дітей. Проведений аналіз в досліджуваному закладі освіти продемонстрував позитивний вплив реформи НУШ на учнів, допомагаючи їм не тільки засвоювати нові знання, а й розвивати життєво важливі навички, необхідні для успішного майбутнього.

У рамках Нової української школи (НУШ) національно-патріотичне виховання є однією з ключових складових загальної концепції виховання молодших школярів. Основною метою є формування громадянської свідомості та патріотичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку, що відповідає сучасним вимогам державотворення [32, с. 27].

Навчально-методичні орієнтири, закладені у навчальні програми Саф'янського ЗЗСО, забезпечують цілеспрямоване формування патріотичних якостей, розуміння значущості культурної спадщини та національних символів України.

Під час практики було проведено детальний аналіз навчальних програм для 4 класу з предметів, таких як Українська мова і література, Математика, Я досліджую світ, Мистецтво, Фізичне виховання. Було відзначено, що національно-патріотичне виховання інтегровано в кожен із цих предметів через ознайомлення дітей з історією, культурою, традиціями та героями України.

Для аналізу навчально-методичних орієнтирів, спрямованих на патріотичне виховання молодших школярів, проведено порівняльний огляд освітніх матеріалів, включаючи державні стандарти, навчальні програми з різних предметів та методичні рекомендації. У таблиці 2.1. наведено огляд основних елементів змісту навчально-методичних матеріалів для початкової школи за різними освітніми напрямками.

Таблиця 2.1.

Основні елементи змісту навчально-методичних матеріалів

Освітній компонент	Основний зміст в НУШ	Засоби патріотичного виховання	Очікувані результати для молодших школярів
Українська мова і література	Використання текстів патріотичної тематики, віршів, народних казок та переказів, що розкривають культуру та історію України.	Читання та аналіз текстів про видатних українців, героїв, звичаї та свята України.	Розуміння ролі культури, розвиток національної ідентичності, любові до рідного слова.
Математика	Включення в задачі елементів з української історії та географії.	Задачі, що ілюструють національні символи, історичні події.	Формування інтересу до знань про Україну, розвиток логіки та уваги через національний контекст.
Я досліджую світ	Вивчення української природи, історії, культури та національних традицій.	Практичні заняття з вивчення природних ресурсів, обговорення	Усвідомлення цінності національної природи та історії, розвиток екологічної свідомості.

		українських народних звичаїв.	
--	--	-------------------------------	--

Продовження табл. 2.1.

Мистецтво	Вивчення української музики, образотворчого мистецтва та декоративно-прикладного мистецтва.	Створення творчих проєктів на теми, пов'язані з Україною, конкурс малюнків та робіт з національною символікою.	Розвиток творчих здібностей, формування емоційного ставлення до культури України.
Фізичне виховання	Вивчення традиційних українських рухливих ігор та спортивних елементів.	Організація ігор та естафет, що включають елементи українських національних видів спорту.	Формування командного духу, розвиток фізичних якостей та національної свідомості.

Джерело: розроблено автором на основі власних досліджень.

За таблицею видно, що у навчальній дисципліні «Українська мова і література» активно використовується текстовий матеріал патріотичного змісту, що сприяє формуванню національної ідентичності учнів. Наприклад, через читання та обговорення казок, оповідань про історичні постаті, віршів, де описані героїчні події та звичаї українського народу, учні глибше розуміють національні цінності.

Національно-патріотичне виховання у межах математики реалізується через контекстні задачі, що зображують національні символи чи культурні аспекти. Наприклад, задачі можуть містити питання, пов'язані з кількістю областей України, її площі або інших фактів, що розвивають математичні навички на основі пізнавального матеріалу про Україну.

Навчальний предмет «Я досліджую світ» найбільш інтегрований у патріотичне виховання, оскільки охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з українськими природними та культурними особливостями. Дослідження української природи, культурних свят та традицій, а також історичних подій допомагає учням формувати екологічну свідомість та громадянську відповідальність.

Через вивчення української музики, мистецтва та декоративно-прикладного мистецтва у дітей формується емоційне ставлення до культурної спадщини. Творчі завдання, такі як створення малюнків на тему України, виготовлення виробів з національною символікою, розвивають любов до рідного краю та творчі здібності учнів.

Фізичне виховання ж сприяє патріотичному вихованню шляхом ознайомлення дітей з традиційними українськими іграми та елементами національних видів спорту. Такі заняття розвивають у дітей фізичні якості, командний дух та повагу до національних традицій.

Отже, аналіз навчально-методичних орієнтирів у межах НУШ показує, що сучасна система освіти орієнтована на всебічний розвиток національно-патріотичної свідомості молодших школярів. Включення елементів української історії, культури та природи в навчальний процес сприяє формуванню стійких патріотичних почуттів та любові до рідного краю. Водночас існує необхідність у подальшому вдосконаленні навчально-методичних матеріалів, щоб забезпечити інтеграцію патріотичного компоненту в усі предмети та адаптувати його під конкретні потреби сучасного молодшого школяра.

Основною метою роботи педагогічного колективу Саф'янського ЗЗСО є забезпечення якісного впровадження інновацій через спільний пошук та реалізацію найкращих традиційних і сучасних підходів у педагогічній практиці. Це досягається завдяки активному обміну досвідом, розробці єдиних критеріїв і вимог до оцінювання освітніх досягнень учнів та педагогічної майстерності вчителів. Адміністрація закладу регулярно бере участь у онлайн-конференціях з питань інституційного аудиту, організованих Управлінням державної служби якості освіти в Одеській області.

Центральне місце у вирішенні методичних завдань, розробці й запровадженні сучасних методів навчання та виховання, а також у проведенні групової та індивідуальної роботи з педагогами відведено предметним

методичним об'єднанням. У школі функціонують шість методичних об'єднань, які активно залучені до організації освітнього процесу.

Шкільний колектив досяг певних успіхів у рамках програми з виявлення та підтримки талановитої молоді, створюючи умови для розвитку індивідуальних здібностей учнів та їхніх творчих нахилів.

Системна робота з обдарованими дітьми включає:

- введення додаткових предметів;
- проведення факультативів;
- організацію роботи різних гуртків;
- підтримку самоосвітньої діяльності учнів, включаючи написання рефератів, доповідей, підготовку до олімпіад та конкурсів;
- активну роботу з використанням Інтернет-ресурсів;
- надання консультацій як важливої складової загального розвитку учнів [67].

Відповідно до річного плану навчально-виховної роботи Саф'янського ЗЗСО, де питання національно-патріотичного виховання виділене в окремий розділ, проводяться як загальношкільні, так і класні заходи, різноманітні за змістом та спрямованістю:

1. Інформаційно-просвітницькі заходи – короткі інформаційні хвилини на тему «Герої нашого краю», тематичні зустрічі, вечори, уроки мужності та виховні бесіди.

2. Практично-дієві активності – спортивні змагання на кшталт «Козацькі забави», «Джура», різні конкурси, заняття у гуртках, волонтерські проєкти, екскурсії по рідному краю.

3. Комплексні заходи з акцентом на суспільне та особистісне значення – військово-спортивні свята, конкурси, заходи з цивільного захисту, що допомагають учням усвідомити свою роль у суспільстві та особисту відповідальність [55].

Під час проходження практики в 4-Б класі Саф'янського ЗЗСО було використано різноманітні методи та форми роботи для патріотичного виховання учнів, активно застосовувано інтерактивні технології, зокрема мозковий штурм, роботу в групах та метод проєктів. Серед них були такі традиційні підходи, як розповідь вчителя, бесіди, міні-дискусії, а також опитування, інтерв'ю та анкетування учнів. Окрему увагу приділяли ігровим методикам, зокрема іграм-мандрівкам, козацьким забавам, історичним подорожам у часі та різним змаганням. Крім того, учні виконували творчі завдання: вікторини, складання ребусів та кросвордів, а також брали участь у конкурсах малюнків, міні-оповідань та казок.

Враховуючи недостатню реалізацію потенціалу інноваційних методів у патріотичному вихованні, особливий акцент в роботі було зроблено на сучасному методі проєктів. Саф'янський ЗЗСО спирається на досвід закладів освіти, які є послідовниками ідей педагога-гуманіста Коменського Я. А. та Захаренка О. А. Важливою складовою патріотичного виховання у цій школі стали проєкти на теми «Я і моя родина» та «Мій родовід». Під час нашого експерименту з апробації методу проєктів, присвяченого вивченню родоvodu, ми відзначили, що саме цей підхід сприяє вихованню у дітей таких якостей, як повага до батьків, готовність до взаємодопомоги, шанування традицій свого народу. Метод проєктів також допомагає формувати національну гідність, гордість за свою землю і народ, а також високий рівень мовної культури.

У рамках дослідження національно-патріотичного виховання учнів початкових класів, зокрема 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО, було проведено діагностику, яка включала аналіз організації виховної роботи в освітньому середовищі Нової української школи. Основною метою цього дослідження було виявлення рівня сформованості патріотичних почуттів та національної свідомості у молодших школярів.

Діагностика охоплювала кілька етапів. Спочатку було проведено анкетування учнів, яке дозволило зібрати дані про їхнє ставлення до України, знання про національні символи та історію. Окрім того, організовано

спостереження за участю дітей у виховних заходах, таких як святкування національних свят, тематичні уроки та конкурси. В 4-Б класі 18 учнів. Список дітей та рівень їх знань наведено в Додатку А (ДОДАТОК А).

Під час проведення діагностики національно-патріотичного виховання учнів 4-Б класу в Саф'янському ЗЗСО, особливу увагу було приділено аналізу змісту навчально-методичних орієнтирів у контексті національно-патріотичного виховання молодших школярів. Ці орієнтири є важливим засобом формування патріотичної свідомості, національної ідентичності та громадянської відповідальності учнів, що є одним із пріоритетних завдань сучасної української освіти.

На першому етапі ми ознайомилися з навчально-методичними матеріалами НУШ, які стосувалися національно-патріотичного виховання. У них зазначено, що ключовими елементами виховання патріотизму є знайомство з історією та культурою України, розвиток поваги до національних символів, а також усвідомлення своєї ролі як громадянина. На основі цих орієнтирів було розроблено комплексну діагностичну програму.

Виявлено, що у процесі навчання велика увага приділяється використанню інтерактивних методів, таких як проєкти, рольові ігри, тематичні заняття, присвячені державним святкам та історичним подіям. Під час діагностики були організовані уроки, що включали в себе тематичні квести, творчі завдання, де учні досліджували культурні та історичні аспекти своєї Батьківщини. Наприклад, у рамках проєктної роботи школярі створювали власні родоводи, що допомагало їм глибше усвідомити значення сімейних та національних цінностей.

Навчально-методичні матеріали, зокрема методичні рекомендації для вчителів, значною мірою сприяють національно-патріотичному вихованню. Під час підготовки до діагностики мали можливість ознайомитися з рекомендаціями, що стосувалися проведення уроків патріотичного спрямування. Ці матеріали допомагають учителям правильно структурувати навчальний процес, щоб акцентувати увагу на формуванні у дітей таких

цінностей, як любов до Батьківщини, повага до національних символів, знання історії та культури своєї країни.

Важливою складовою навчально-методичних орієнтирів є впровадження сучасних освітніх технологій, які сприяють активному залученню учнів у процес патріотичного виховання. Під час практики було використано цифрові інструменти для створення інтерактивних презентацій, відеоматеріалів про визначні події української історії, а також платформ для групової роботи над проєктами. Використання таких технологій допомагає урізноманітнити навчальний процес, роблячи його більш цікавим і доступним для сучасних школярів.

Позакласна робота також відіграє важливу роль у патріотичному вихованні молодших школярів. У процесі практики організовували тематичні свята до Дня захисника України, флешмоби та конкурси малюнків на патріотичну тематику. Як виявилось, ці заходи не лише допомагають дітям краще розуміти значення патріотизму, але й сприяють розвитку їхніх творчих здібностей.

Отже, аналіз навчально-методичних орієнтирів на прикладі Саф'янського ЗЗСО показав, що національно-патріотичне виховання є невід'ємною частиною освітнього процесу. Використання інтегрованих підходів, сучасних методик та інноваційних технологій дозволяє ефективно виховувати в молодших школярів почуття національної гордості, любові до своєї Батьківщини та розуміння своєї ролі в її майбутньому. Завдяки комплексному підходу до навчання, який включає не лише уроки, але й позакласну діяльність, учні отримують всебічний розвиток та краще засвоюють патріотичні цінності.

Для проведення діагностики ми використали різноманітні методи, які дозволяли комплексно оцінити рівень національно-патріотичного виховання учнів:

1. Опитування та анкетування. Спеціально розроблені анкети включали запитання про знання державних символів, історичних подій, національних героїв та культурних традицій. Анкетування також містило питання про особисте ставлення до рідної країни, почуття гордості за її досягнення. Зібрані відповіді дозволили не тільки оцінити рівень знань, а й виявити мотиваційний аспект – як діти сприймають національні теми та наскільки їм цікаво їх вивчати (ДОДАТОК Б).

2. Бесіди з учнями. Після анкетування було проведено індивідуальні та групові бесіди, що дали змогу глибше зрозуміти ставлення учнів до теми патріотизму. Темі бесід охоплювали такі питання, як розуміння значення рідної країни, роль сімейних цінностей, усвідомлення своєї ролі як громадянина та місце України у світовій спільноті. Бесіди дозволили з'ясувати, наскільки учні усвідомлюють власну національну ідентичність, розуміють ідеї патріотизму та як ці ідеї відображаються у їхньому повсякденному житті (ДОДАТОК В).

3. Спостереження за учнями. Спостереження стало одним із ключових методів діагностики, що дозволило оцінити поведінку учнів у природних умовах освітнього середовища. Особлива увага зверталась на поведінкові реакції учнів під час уроків і позакласних заходів патріотичного спрямування. Було помічено, що після занять на патріотичну тематику багато учнів проявляли додатковий інтерес і підходили до вчителя з проханням надати більше інформації про видатних особистостей України. Деякі учні почали проявляти більше інтересу до участі в заходах на національну тематику, таких як конкурси, створення малюнків на тему Батьківщини, що свідчить про їхню готовність брати активну участь у громадському житті.

4. Тестування знань державних символів України (прапор, герб, гімн), історичних подій та культурних традицій. На завершальному етапі діагностики було проведено тестування для оцінки рівня знань учнів про державні символи України (прапор, герб, гімн), важливі історичні події та культурні традиції. Учням було запропоновано завдання, спрямовані на

виявлення не тільки фактологічних знань, але й розуміння символічного значення державних символів. Це тестування дозволило оцінити глибину знань та обізнаність учнів у питаннях національної спадщини.

Анкетування показало, що 83% учнів (15 осіб) добре знають державні символи України (прапор, герб, гімн) та можуть пояснити їхнє значення. Ще 17% (3 учні) знають державні символи поверхово або плутають їхні значення. Це свідчить про високу загальну обізнаність більшості учнів, але також вказує на потребу в додатковій увазі до тих, хто виявив нижчий рівень знань.

В опитуванні щодо інтересу до національної історії та культури 61% учнів (11 із 18) висловили високий рівень зацікавленості, що проявлявся у бажанні дізнатися більше про історичні події та визначних особистостей України. Водночас 28% учнів (5 із 18) проявляють середній інтерес, а 11% (2 учні) виявили низький рівень зацікавленості в цій тематиці. Такі результати свідчать про переважно позитивне сприйняття історичної тематики, але вказують на необхідність пошуку підходів, які могли б активніше залучати учнів з меншим інтересом.

Спостереження та бесіди показали, що 72% учнів (13 із 18) усвідомлюють значення власної ролі як громадян України та розуміють, як їхні дії можуть впливати на суспільство. Вони висловлювали гордість за свою країну, активно брали участь у дискусіях на тему патріотизму та цікавилися, як можна зробити внесок у розвиток держави. Решта 28% учнів (5 із 18) мають поверхневе розуміння своєї ролі як громадян, що свідчить про потребу в подальшій роботі над формуванням громадянської свідомості.

Слід зауважити на тому, що бесіда має позитивний ефект, коли вона проходить в інтерактивному форматі. У такому середовищі учні обговорюють запитання чи проблеми, які ставить учитель, спочатку в парах, а потім у групах. Це сприяє формуванню спільної думки та її висловленню. Під час бесіди школярі вчаться аналізувати різні ідеї, оцінювати події й вчинки, а

також формувати власне ставлення до навколишньої дійсності та своїх обов'язків.

Для проведення бесід корисно використовувати методи інтерактивного навчання, такі як мозковий штурм, синектика, гронування, асоціативний кущ, займи позицію та коло ідей. Учні 4 класу можуть активно брати участь у диспутах, метою яких є розвиток умінь обговорювати різні проблеми. Наприклад, тема «Що таке патріотизм і чому він важливий для кожного з нас?» може стати актуальною, адже у молодших школярів часто виникають питання щодо їхньої ідентичності та зв'язку з Батьківщиною. Під час обговорення цієї теми учні матимуть можливість усвідомити значення патріотизму, його роль у житті кожного громадянина та розглянути, як можна виявляти любов до своєї країни в повсякденному житті. Це допоможе їм сформувати глибше розуміння національної ідентичності та відповідальності перед своєю Батьківщиною.

У якості підсумкової роботи для учнів 4-Б класу було запропоновано проєкт на тему «Я і моя родина, родинні реліквії». У процесі виконання проєкту діти завершили роботу над створенням родинного дерева, в якому були відображені всі члени родини, а також вивчали біографії своїх предків. Це здійснювалося через інтерв'ю, де учні знайомилися з термінами, пов'язаними з генеалогією, використовуючи для цього спеціальні словники.

У ході проєкту діти дізналися про роль родини в житті людини, особливо з точки зору культурних традицій. Учні четвертого класу мали можливість практикувати навички проведення анкетування та інтерв'ю. У процесі виконання проєкту також були обговорені важливі поняття, пов'язані з традиціями, родинними цінностями та турботою про людей.

В рамках проєкту учасники створили твори на тему «Моя родина», «Я і моя родина», «Як бути хорошим для своїх батьків?» за різними напрямками. Одним із завдань було скласти «Сімейний кодекс», а також підготувати міні-історії про свою родину.

Наприкінці виконання проєкту молодші школярі підготували презентації, в яких представили свої зібрані матеріали. Відбувалося активне

обговорення результатів проекту, під час якого учні ділилися власними враженнями та використовували інтерактивні технології, такі як «Мікрофон» або міні-дискусії. Кожен учасник мав можливість висловити свою думку, обговорити та проаналізувати здобуті знання.

Підсумовуючи проєкт, можна сказати, що він допоміг учням глибше зрозуміти значення родини та культурних традицій у житті людини. Діти навчилися проводити анкетування й інтерв'ю, що розвивало їхні комунікативні навички. Обговорення теми родинних цінностей та турботи про ближніх сприяло формуванню в них поваги до сімейних традицій. Власні творчі роботи дали дітям можливість креативно розкрити свої думки. Завершальний етап з презентаціями та інтерактивними обговореннями дозволив кожному поділитися результатами, враженнями та рефлексіями, що поглибило їхнє розуміння важливих родинних цінностей.

2.2. Передовий педагогічний досвід успішного патріотичного виховання сучасних молодших школярів

Патріотизм – це не просто почуття любові до своєї Батьківщини, а комплексне і багатогранне явище, яке включає різні аспекти особистої і громадянської свідомості. Вчена В. П. Матяшук у своєму дослідженні виокремила ключові складові, що визначають структуру патріотизму, зосередивши увагу на різних рівнях відносин людини: до себе, до інших людей, до Батьківщини та до національних цінностей. Кожен з цих аспектів формує глибоке розуміння того, що означає бути патріотом і як це проявляється в житті людини [48, с. 42].

Патріотизм починається з внутрішньої свідомості, з почуття власної гідності та національної ідентичності. Як зазначає В. П. Матяшук, важливими елементами цієї сфери є національна самосвідомість, честь, гідність, чесність, щирість та доброта. Людина, яка усвідомлює свою належність до певної нації,

сприймає ці цінності як основоположні для своєї поведінки та життя. Важливо, що патріотизм не просто ґрунтується на зовнішньому обов'язку, а походить з глибокого усвідомлення себе як частини національної спільноти, яке формує внутрішню відповідальність перед своєю нацією [48].

Другий ключовий елемент патріотизму, за В. П. Матящук, це ставлення до інших людей. Патріотичний громадянин має проявляти толерантність, справедливість та національний такт у стосунках із співвітчизниками. Це також включає відповідальність перед своїм народом і розуміння власної ролі як його представника. Усвідомлення того, що людина є частиною ширшого національного колективу, зобов'язує її діяти відповідально, зважати на потреби та інтереси інших, захищати загальні цінності та допомагати у розбудові нації [48].

Одним із найважливіших аспектів патріотизму є ставлення до рідної країни. Це почуття включає в себе не тільки любов і гордість за досягнення своєї держави, але й громадянську відповідальність, вірність та готовність захищати Батьківщину в часи небезпеки. Матящук також підкреслює важливість активної участі громадян у житті країни: бажання працювати на її розвиток, підвищувати її міжнародний авторитет, дотримуватись законів та Конституції. Патріотизм, таким чином, є не лише пасивною любов'ю, а й активною позицією, яка спонукає до дій на благо країни.

Останнім, але не менш важливим аспектом є шанобливе ставлення до національних цінностей і культурної спадщини. Патріот повинен володіти рідною мовою, цінувати та передавати майбутнім поколінням національні традиції, звичаї, обряди. Це також включає дбайливе ставлення до природних багатств, розвиток духовного життя нації, повагу до національних та державних символів. В. П. Матящук наголошує на тому, що патріотичне виховання формує не лише громадянина, а й відповідального господаря своєї землі, який шанує її багатства і культурну спадщину [48, с. 74].

Спираючись на структуру патріотизму, яку представила дослідниця, ми розробили декілька методик та вправ, що спрямовані на розвиток у дітей

усвідомлення себе як частини своєї нації, шанобливого ставлення до інших та любові до Батьківщини. Це дозволило краще зрозуміти, як передовий педагогічний досвід може успішно впливати на формування патріотичних цінностей у дітей.

На початковому етапі роботи з учнями 4-Б класу було зосереджено увагу на розвитку їх національної самосвідомості та почуття гідності. Для цього проводились тематичні уроки, присвячені видатним постатям України, які досягли значних успіхів у різних сферах – від спорту до науки. Приклади проведених уроків наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Тематичні уроки з патріотичного виховання

№	Назва уроку	Інтерактивні методи	Засоби навчання	Очікуваний результат
1	«Винахідники та вчені: Український шлях до прогресу»	Групова робота, учнівські презентації	Презентації, відео-інтерв'ю з науковцями, плакати	Формування знань про вклад українських вчених у світову науку та техніку
2	«Олімпійська слава України: Спортсмени, які змінили історію»	Рольові ігри, дискусії, вікторини	Фотографії чемпіонів, медалі, тематичні відеоролики	Формування гордості за досягнення українських спортсменів і командний дух
3	«Мистецтво, яке об'єднує: від Карпат до степів»	Перегляд відео, творче завдання, обговорення	Відео про українські музеї, зображення картин, музичні фрагменти	Розширення знань про мистецьку спадщину та пробудження інтересу до культури
4	«Славетні постаті української історії: герої, які творили країну»	Історичні міні-ігри, квест, робота в групах	Ілюстрації подій, карти, портрети історичних діячів	Поглиблення знань про героїв минулого та розвиток національної гордості
5	«Видатні українці: гордість нашої нації»	Групові дискусії, творчі проекти	Біографії видатних українців, відеоматеріали, презентації	Підвищення усвідомлення учнів про внесок видатних українців у розвиток країни
6	«Україна в цифрову епоху: сучасні технології та світова арена»	Інтерактивна дошка, мозковий штурм, моделювання	Мультимедійні презентації, інтерактивні карти світу	Збільшення інтересу до сучасних технологій і розуміння ролі України в глобальному світі

Джерело: розроблено автором на основі власних досліджень.

Одним з яскравих проведених тематичних уроків є «Видатні українці: гордість нашої нації». Метою цього уроку було не тільки ознайомити учнів із досягненнями українських діячів, а й розвинути в них національну гордість, повагу до своєї країни та бажання наслідувати ці приклади. Домашніми завданнями учнів було написати невеликі твори на тему «Чим я пишаюся в своїй країні?» або «Як я можу допомогти своїй країні в майбутньому?». Це сприяло формуванню у дітей відчуття особистої гідності та національної ідентичності.

Перш за все, підготували матеріали про відомих українських діячів: Лесю Українку, Івана Франка, Сергія Корольова, Ліну Костенко, а також сучасних спортсменів, таких як Олександр Усик та Андрій Шевченко. Основний акцент був зроблений на тому, щоб показати дітям різноманіття досягнень українців у різних сферах – літературі, науці, спорті, мистецтві та космосі.

Для візуалізації інформації було використано створену презентацію в Microsoft Power Point з яскравими фотографіями, відеоматеріалами та короткими біографіями кожного діяча. Також були підготовлені спеціальні інформаційні буклети для дітей, які включали короткі цікаві факти та малюнки, що дозволяли легше запам'ятовувати інформацію.

Однією з ключових методик навчання стала інтерактивна робота в групах. Кожен учень отримував можливість долучитися до процесу, працюючи разом з іншими учнями. Наприклад, після короткого вступного блоку з основної інформації про певну особистість, діти ділилися на команди й отримували завдання створити колаж або презентацію на тему «Як ця людина змінила Україну?».

Діти активно використовували кольорові олівці, ножиці, клей та папір для створення своїх проєктів. Деякі групи вирішили зробити стінгазети або комікси про життя та діяльність героїв, які ми вивчали. Також під час уроку використовувалась інтерактивна дошка, де діти могли за допомогою цифрових інструментів доповнювати інформацію, малювати та давати свої коментарі.

Ще одним цікавим інтерактивним засобом стала гра «Квест по видатним українцям». Кожна група отримувала підказки та запитання, які вели їх до наступної зупинки, де вони дізнавалися нові факти про героїв. Цей підхід заохочував дітей до співпраці, обміну знаннями та пошуку відповідей у команді.

Діти показували високу активність і зацікавленість. Спочатку декого було складно втягнути в процес, але коли уроки набували більш інтерактивного формату, всі почали активно брати участь. Учні задавали багато запитань, особливо щодо досягнень спортсменів та науковців, які їм були ближчими до їхнього життєвого досвіду. Це свідчило про те, що тематичні уроки викликали їхню допитливість та мотивацію дізнаватися більше про свою країну.

Слід зазначити, що завдяки колективній роботі учні почали проявляти більше взаємодії між собою, навчилися підтримувати інших і враховувати думки своїх однокласників. Вони також висловлювали гордість за свою країну, відзначаючи, що їм було цікаво дізнатися більше про те, що робить Україну відомою у світі.

Основною частиною експерименту була оцінка зміни ставлення дітей до своєї національної ідентичності та рівня їхнього інтересу до української культури та історії після проведення тематичних уроків. Для цього було проведено анкетування до і після навчального циклу. У початкових анкетах деякі учні висловлювали думки, що не знають багато про досягнення України або не відчують особливого зв'язку з історичними постатями. Після циклу тематичних уроків більшість учнів зазначила, що вони дізналися багато нового і почали більше цікавитися подіями в країні.

Для оцінки впливу проведених тематичних уроків на патріотичне виховання та рівень національної свідомості учнів, було організовано два етапи анкетування – перед початком навчального циклу і після його завершення. В анкетуванні, що проводилось анонімно, з метою отримання об'єктивних результатів, взяло участь 18 учнів 4-Б класу.

Анкета містила п'ять основних запитань, які дозволяли виявити рівень знань та ставлення учнів до теми патріотизму, їх інтерес до української культури, історії та видатних діячів. Учні відповідали на запитання, вибираючи один з варіантів: «Так», «Ні» або «Не впевнений».

Запитання анкети:

1. Чи знаєте ви про досягнення видатних українців у різних сферах життя?
2. Чи відчуваєте ви гордість за свою країну, коли дізнаєтеся про її досягнення?
3. Чи цікавитеся ви історією та культурою України?
4. Чи вважаєте ви важливим зберігати та передавати знання про національні традиції?
5. Чи бажаєте ви більше дізнатися про видатних постатей України?

Перед початком навчального циклу рівень обізнаності про досягнення українців був досить низьким – лише 6 учнів (33%) могли сказати, що вони добре знають про внесок видатних українців у різні сфери життя. Це свідчить про те, що початковий рівень патріотичної освіти в класі потребував додаткового зміцнення.

Інтерес до історії та культури України також був на середньому рівні – лише 9 учнів (50%) виявили зацікавленість у цій темі. Значна частина класу (29%, або 5 учнів) взагалі не відчувала гордості за свою країну, що відображало недостатню обізнаність із національними досягненнями та роллю України у світі.

Близько 22% учнів (4 особи) вагалися в питаннях важливості національних традицій, що показувало потребу в більш поглибленій роботі з дітьми для формування у них відповідальності за збереження культурної спадщини.

Однак, після проведення циклу тематичних уроків ситуація суттєво змінилася. Обізнаність про досягнення українців виросла до 83% (15 учнів),

що свідчить про те, що інтерактивні методи та акцент на видатних постатях України значно підвищили інтерес дітей до національної історії та культури. Учні, які спочатку не знали або не були впевнені у своїх знаннях про Україну, після уроків виразили гордість і впевненість у важливості своєї національної ідентичності.

Рівень гордості за країну піднявся до 89% (16 учнів), що є важливим показником змін у сприйнятті дітей. Тепер вони не тільки знали більше про досягнення українців, але й почали емоційно сприймати успіхи країни як свої особисті.

Інтерес до історії та культури виріс майже до максимуму – 94% (17 учнів) стали активніше цікавитися подіями та культурними здобутками країни. Це говорить про те, що уроки не тільки озброїли їх новими знаннями, але й стимулювали самостійне бажання дізнаватися більше.

Рисунок 2.1. ілюструє зміни в обізнаності та ставленні учнів до України до і після навчального циклу.

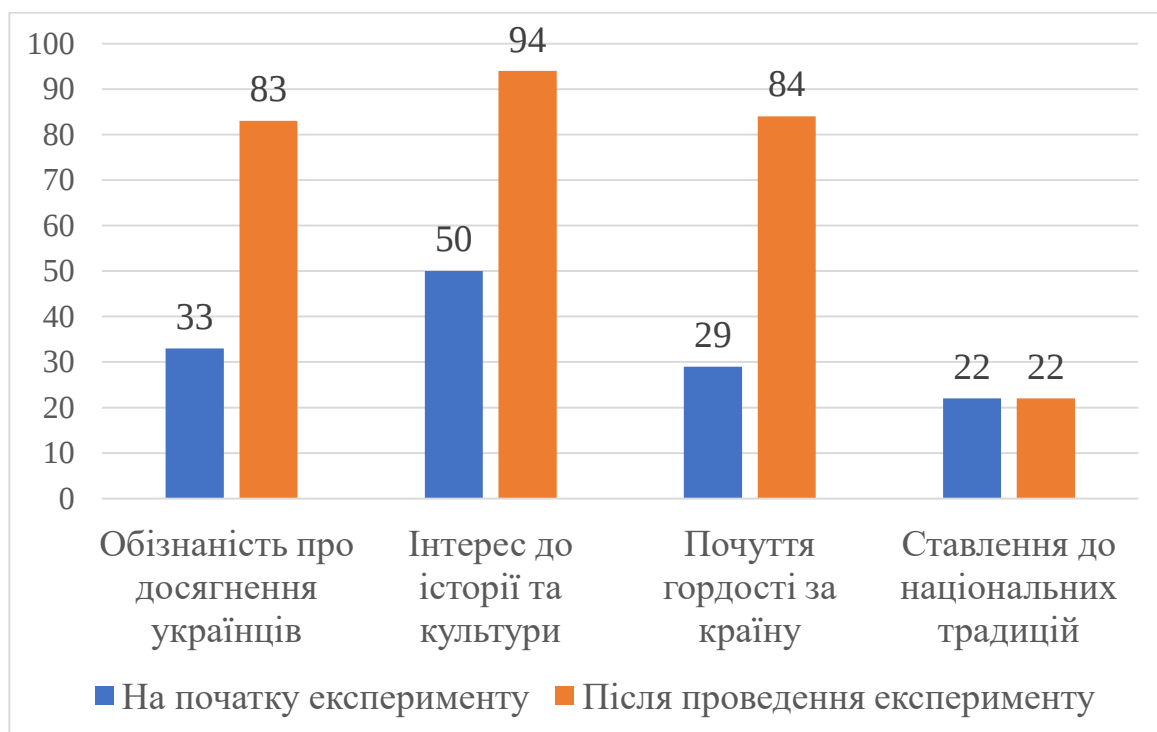

Рисунок 2.1. Зміни в обізнаності та патріотичному ставленні учнів до України.

Практично всі учні визнали важливим збереження національних традицій, що свідчить про розвиток почуття відповідальності перед своїм народом та національною спадщиною.

Ці результати підтверджують ефективність тематичних уроків, присвячених патріотичному вихованню, у формуванні національної самосвідомості в молодших школярів. Завдяки використанню інтерактивних методів, залученню учнів до командної роботи та акценту на успіхах видатних українців, вдалося досягти значного покращення в сприйнятті та осмисленні національної ідентичності. Тепер учні не тільки знають більше про свою країну, але й відчують гордість за неї, що є важливим етапом у формуванні громадянської позиції.

Окрім анкетування, для оцінки рівня національно-патріотичного виховання учнів 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО у контексті освітнього середовища Нової української школи було застосовано метод спостереження. Спостереження фокусувалося переважно на змінах у повсякденній поведінці учнів, що можуть свідчити про формування патріотичної свідомості та інтерес до національної культури й історії.

У процесі спостереження було відзначено зростання особистої зацікавленості учнів у питаннях, пов'язаних із національною тематикою. Наприклад, після одного з уроків кілька учнів проявили ініціативу, звернувшись до вчителя з проханням надати додаткові матеріали про видатних особистостей України, які їх найбільше вразили. Такі прояви ініціативи свідчать про те, що на учнів справили враження не лише історичні факти, але й особисті якості та досягнення видатних українців.

Додатково спостерігалось, що у ході шкільних заходів на патріотичну тематику учні проявляли активність і навіть прагнули брати лідерську роль в обговореннях. Під час групових проєктів на національні теми вони демонстрували прагнення ділитися власними знаннями про культуру та традиції, а також цікавилися поглибленим вивченням національних символів і свят. Під час спостереження за участю учнів у заходах на патріотичну

тематику, таких як конкурси малюнків, читання творів та проєкти, було зафіксовано, що 67% учнів (12 із 18) активно брали участь у таких заходах та виявляли ініціативу. 22% учнів (4 із 18) проявили середню активність, виконуючи завдання за вказівкою вчителя, а 11% (2 учні) не виявляли особливого інтересу до таких активностей. Такі показники свідчать про загальний позитивний рівень залучення учнів, але вказують на необхідність пошуку методів, які б заохочували менше активних учнів брати участь у подібних заходах.

Усі ці спостереження свідчать про зростання інтересу учнів до національно-культурного контексту, що є важливим показником ефективності навчально-методичних підходів у НУШ для патріотичного виховання.

Отже, результати експерименту показали, що використання інтерактивних методик та залучення учнів до активної роботи під час уроків сприяє формуванню патріотичних почуттів та національної самосвідомості у молодших школярів. Тематичні уроки про видатних постатей України допомогли учням зрозуміти, що їхня країна має багату історію та багато досягнень, якими можна пишатися. Крім того, ці уроки розвивали вміння працювати в команді, підтримувати інших та розвивали інтерес до подальшого вивчення української культури.

Загалом, експеримент підтвердив, що передовий педагогічний досвід і використання інтерактивних технологій можуть значно підвищити ефективність патріотичного виховання в молодших класах.

У ході експерименту було помічено, що учні стали більше усвідомлювати важливість власної ролі як громадян. Вони не тільки почали проявляти цікавість до історії України, але й розуміли, що кожен з них має можливість зробити свій внесок у розвиток держави.

Особливу увагу на уроках приділяли формуванню у дітей любові до своєї Батьківщини та відповідальності за її долю. Обговорювали не тільки історію та досягнення країни, але й сучасні виклики, які стоять перед Україною. Також було організовано екскурсію до Ізмаїльського військово-

історичного музейного комплексу та Діорами «Штурм фортеці Ізмаїл», де діти могли побачити, як багато зробили їхні предки для захисту та розбудови України. Після екскурсії було проведено обговорення, під час якого діти міркували, що вони можуть зробити для майбутнього своєї країни. Вони висловлювали думки про необхідність навчатися, бути чесними, відповідальними громадянами та брати участь у житті громади.

Після проведених уроків помітно позитивні зміни у ставленні дітей до своєї країни та культури. Учні стали більш усвідомленими громадянами, вони розуміли важливість збереження національних традицій, поваги до інших і відповідальності за долю своєї держави. Крім того, участь у таких заходах сприяла розвитку критичного мислення та соціальної активності дітей.

Проведений експеримент на практиці показав, що передовий педагогічний досвід успішного патріотичного виховання є надзвичайно важливим у початковій школі. Формування патріотичних почуттів у дітей не обмежується лише теоретичними знаннями. Воно потребує активного залучення учнів у процес усвідомлення своєї ролі як громадян та членів національної спільноти. Через практичні вправи, проєкти та інтерактивні заняття діти вчаться любити свою країну, поважати її культуру і працювати на її благо.

Висновки до розділу 2

В розділі 2 кваліфікаційної роботи було здійснено глибокий огляд навчальних програм, методичних матеріалів та освітніх ресурсів, спрямованих на формування національно-патріотичної свідомості у молодших школярів. Зокрема, було виявлено, що сучасні навчально-методичні орієнтири передбачають різноманітні засоби виховання патріотичних почуттів, знайомство з національними символами, культурною спадщиною та історичними подіями.

Для отримання практичних даних було проведено дослідження серед 18 учнів 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО. Метою дослідження було виявити, наскільки засвоєні учнями основні елементи національно-патріотичного виховання, закладені у навчально-методичних матеріалах, та оцінити їхню обізнаність щодо державних символів, історії України, а також розуміння понять патріотизму та громадянської свідомості.

Для досягнення мети дослідження використовувались різні методи. Опитування та анкетування допомогли з'ясувати, наскільки учні орієнтуються у національних символах, знайомі з культурними традиціями та історичними подіями. Бесіди дали можливість поглибити розуміння учнями значення рідної країни у їхньому житті, важливості цінностей сім'ї та місця України у світовій спільноті. Спостереження за учнями під час виконання творчих завдань на національну тематику дозволило оцінити, як вони сприймають патріотичну тематику через художні засоби та творчість. Окрім того, проведено тестування на знання державних символів України, що надало додаткові дані про рівень обізнаності учнів щодо культурної спадщини країни.

У процесі експерименту було відзначено, що учні стали глибше усвідомлювати значущість своєї ролі як громадян. Вони не лише почали виявляти інтерес до історії України, а й зрозуміли, що кожен із них може зробити власний внесок у розвиток держави.

Результати дослідження свідчать про загальний позитивний вплив навчально-методичних орієнтирів на формування патріотичних почуттів у молодших школярів, але водночас показали необхідність посилення деяких компонентів виховного процесу, зокрема через інтеграцію більш практико-орієнтованих завдань та творчих активностей.

Діагностика показала, що в середовищі Нової української школи більшість учнів 4 класу (понад 70%) демонструють високий рівень обізнаності щодо національно-патріотичних тем, виявляють зацікавленість у вивченні української історії та культури і мають позитивне ставлення до своєї ролі як громадян України. Однак частина учнів (приблизно 20-30%) мають середній

або низький рівень зацікавленості та знань, що вказує на необхідність удосконалення підходів для залучення всіх учнів.

Загалом, проведене дослідження підтверджує ефективність навчально-методичних орієнтирів як інструменту патріотичного виховання, що сприяє формуванню в учнів національної самосвідомості, любові до рідної країни та моральних цінностей, необхідних для їхньої громадянської позиції у майбутньому.

РОЗДІЛ 3. КОНСТРУКТИВНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ФОРМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ САФ'ЯНСЬКОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

3.1. Ігрові педагогічні технології патріотичного виховання молодших школярів

Конструктивні педагогічні технології – це системи навчання, які акцентують увагу на активному залученні учнів до навчального процесу, їхній самостійності та творчості. У контексті національно-патріотичного виховання до таких технологій належать:

- проєктні технології дослідження національної культури, традицій та історії (наприклад, учні можуть створювати проєкти на тему видатних українців, що зробили внесок у розвиток країни);
- технології інтерактивного навчання, що передбачають активну участь учнів у навчальному процесі через дискусії, рольові ігри, дебати;
- технології ігрового навчання, які стимулюють інтерес учнів, підвищують їхню мотивацію (наприклад, патріотичні квести, в яких учні виконують завдання, пов'язані з історією України та її культурою);
- технології співпраці між учнями у малих групах, що розвиває навички командної роботи та взаємодії. У рамках таких групових занять можна обговорювати національні символи, обряди, традиції та інші аспекти української культури [62, с. 39].

Національно-патріотичне виховання учнів передбачає застосування широкого спектру виховних форм, які організуються в різних форматах. Серед них можна виділити: індивідуальні, групові, колективні, масові, самостійні, регулярні, епізодичні, а також домашні форми роботи.

Індивідуальні форми роботи, використовувані педагогами, дозволяють краще пізнати особливості особистісного розвитку учня, виявити його схильності й таланти. Педагоги також надають консультації батькам і дітям, допомагаючи вирішувати актуальні питання виховання. Переваги індивідуальної роботи полягають у можливості поглиблення знань, розвитку навичок і формуванні особистісного досвіду учнів.

Групові форми роботи створюють умови для об'єднання учнів за інтересами, стимулюючи процеси самоосвіти і самовиховання, що реалізуються через різні види навчально-виховної діяльності.

Національно-патріотичне виховання є складним процесом, який залежить від змісту та завдань виховної роботи, віку учнів та напрямів їхньої діяльності. Основні форми патріотичного виховання включають: інформаційно-масові, практичні, інтеграційні, індивідуальні та візуальні.

Під час організації патріотичного виховання педагоги спираються на такі принципи, як:

- національна орієнтація;
- гуманізація виховного процесу;
- самоактивність і саморегуляція;
- культурна відповідність;
- полікультурність;
- соціальна відповідальність.

Вся система інформування учнів початкових класів має на меті сприяти вихованню у них громадянської свідомості, знання про свою країну та розвиток політичної культури. Ця діяльність важлива для формування у молоді відповідального ставлення до майбутнього своєї країни та її громадян.

Форми виховної роботи, залежно від методів впливу, можна поділити на:

1. Вербальні (лекції, конференції, круглі столи).
2. Практичні (екскурсії, змагання, конкурси, ігри).

3. Візуальні (виставки, тематичні стенди, шкільні газети).

Кожна форма діяльності вимагає від педагога творчого підходу та відповідного рівня підготовки. Наприклад, регулярне проведення тематичних класних годин, присвячених важливим датам в історії України, сприяє формуванню патріотичних почуттів у дітей. Залучення учнів до підготовки та проведення таких заходів дозволяє їм глибше усвідомити значення національних цінностей.

Організація екскурсій до історичних місць, музеїв, пам'ятників культури дозволяє учням наочно ознайомитися з історією своєї країни, розвиває в них почуття гордості за свою Батьківщину. Екскурсії допомагають формувати глибоке розуміння культури та історії України, виховують патріотичні почуття та забезпечують практичний досвід навчання, який допомагає учням краще запам'ятати і засвоїти матеріал, вивчений у класі.

Мистецькі заходи, такі як конкурси, виставки, концерти, що демонструють українську культуру, традиції та мистецтво, також слугують формою національно-патріотичного виховання. Вони сприяють залученню дітей до культурного життя та формуванню їхньої ідентичності, так як в мистецьких заходах часто використовуються національні символи, костюми, пісні та обряди. Це не лише знайомить учнів з культурними традиціями, але й формує у них почуття поваги до своєї спадщини. Залучення дітей до виконання народних пісень, танців, а також створення виробів з традиційних матеріалів допомагає підтримувати та зберігати національні традиції.

Не менш важливим є те, що мистецькі заходи зазвичай включають командну роботу, що сприяє розвитку соціальних навичок у дітей. Співпраця під час підготовки вистав або концертів вчить учнів працювати разом, слухати один одного і вирішувати спільні завдання. Така конструктивна педагогічна технологія стає важливим інструментом у вихованні свідомого, активного та відповідального громадянина, який пишається своєю національною ідентичністю.

Волонтерські акції надають учням можливість отримати практичний досвід у різних сферах. Це може бути допомога в організації свят для дітей з обмеженими можливостями, участь у зборі коштів для благодійних фондів або допомога на місцях, наприклад, у притулках для тварин чи громадських організаціях. Волонтерство може стати платформою для розвитку лідерських навичок. Учні, беручи на себе відповідальність за організацію акцій чи їх реалізацію, вчаться приймати рішення, планувати та координувати роботу інших. Залучення учнів до волонтерських акцій та благодійності допомагає формувати в них почуття відповідальності за своє оточення та країну. Це також сприяє розвитку емпатії та соціальної активності.

Слід пам'ятати, що патріотичне виховання молодших школярів є одним із ключових напрямків у сучасній освіті, що спрямоване на формування в учнів почуття любові до своєї Батьківщини, гордості за її історію, культуру і традиції. Одним із ефективних методів патріотичного виховання є використання ігрових педагогічних технологій, які дозволяють зробити процес навчання цікавим, захопливим та продуктивним для дітей. Ігрові технології забезпечують активну участь учнів у процесі пізнання, сприяють розвитку соціальних і когнітивних навичок, а також підвищують мотивацію до навчання.

З огляду на вікові особливості учнів початкових класів, де провідним видом діяльності є гра, включення ігрових технологій у виховний та освітній процес є важливим аспектом роботи з дітьми, адже саме у грі діти засвоюють перші форми соціальної взаємодії, відбувається спілкування та формування базових навичок колективної роботи. Ігрові технології відіграють провідну роль у формуванні в молодших школярів почуття патріотизму та любові до рідного краю. Гра, поєднуючи емоційний, пізнавальний та розважальний аспекти, сприяє засвоєнню необхідних знань, підвищенню концентрації уваги та викликає інтерес до поданого матеріалу.

Ігрові технології становлять одну з оригінальних форм навчання, яка робить процес вивчення предметів цікавим і захоплюючим, активізуючи увагу

учнів і підвищуючи їх інтерес до навчання. Як зазначав В. О. Сухомлинський: «Гра – це велике світле вікно, через яке в духовний світ дитини проникає життєдайний потік уявлень та знань про навколишню дійсність. Гра є іскрою, що запалює вогник допитливості» [4, с. 33].

Існує кілька основних видів ігрових педагогічних технологій, які можуть бути успішно застосовані для патріотичного виховання молодших школярів.

1. Рольові ігри. Рольові ігри є потужним інструментом для розвитку соціальних навичок та емоційного інтелекту. Вони дозволяють учням відчувати себе учасниками важливих історичних подій або діячами національної культури. Наприклад, у грі «Подорож до часів Київської Русі» учні можуть уявити себе князями, воїнами чи митцями того часу. Цей підхід дозволяє дітям краще зрозуміти історію та традиції своєї країни через власний досвід. Граючи ролі, діти засвоюють інформацію на глибшому рівні, розвиваючи навички комунікації, співпраці та емпатії.

2. Настільні ігри. Настільні ігри, такі як «Подорожуємо Україною», «Україна: від минулого до сьогодення», «Герої українських казок» є чудовим прикладом технології, яка поєднує розваги та навчання. Вони створюють інтерактивний простір, де діти дізнаються про видатні місця України, її історичні події та культурні особливості через ігрові завдання. Такі ігри підвищують пізнавальну активність і сприяють розвитку патріотичних почуттів через занурення в ігрову ситуацію, де кожен регіон країни розкривається через захопливі факти. Настільні ігри також допомагають розвивати увагу, мислення та пам'ять, що робить їх важливим елементом навчання.

3. Інтерактивні квести. Інтерактивні квести є одним із найпопулярніших видів ігрових технологій серед молодших школярів. Вони включають виконання серії завдань, які діти мають вирішити, щоб досягти мети гри. Наприклад, квест «Скарби рідної землі» або «Козацькі пригоди» може передбачати пошук відповідей на питання, пов'язані з історією та культурою України. Квестова форма організує дітей у команди, що допомагає

розвивати навички співпраці, лідерства і взаємодопомоги. Також цей формат активізує пізнавальні процеси та мотивує дітей до самостійного пошуку знань, що сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу.

4. Дидактичні ігри. Дидактичні ігри є ще одним ефективним засобом патріотичного виховання. Вони спрямовані на формування у дітей конкретних знань та вмінь через вирішення завдань у ігровій формі. Наприклад, гра «Що я знаю про Україну?» може включати серію запитань і завдань, що стосуються географії, історії та культури України. Такий підхід робить навчання динамічним і захоплюючим, а також підвищує інтерес дітей до предмету. Завдяки дидактичним іграм учні вчаться швидко реагувати на завдання, розвивають критичне мислення та увагу до деталей.

5. Сюжетно-рольові ігри на основі літературних творів. Цей вид ігрових технологій базується на інтеграції в освітній процес літературних творів, які описують історичні події або культурні традиції України. Наприклад, учні можуть інсценізувати казку чи епізод з національної літератури, що стосується патріотичної тематики. Такий підхід дозволяє дітям відчувати себе частиною історичних чи культурних подій, розвиває уяву та вміння аналізувати зміст текстів. У процесі гри діти не лише засвоюють нові знання, але й глибше розуміють національні цінності, що зміцнює їх почуття патріотизму.

6. Комп'ютерні ігри з елементами патріотичного виховання. Сучасні технології відкривають нові можливості для патріотичного виховання через ігрові додатки та комп'ютерні ігри. Освітні платформи, що включають інтерактивні завдання, присвячені історії та культурі України, роблять процес навчання цікавим та доступним для сучасних дітей. Наприклад, інтерактивні онлайн-квести, що базуються на вивченні географії або історії України, дозволяють учням отримувати знання в ігровій формі, використовуючи цифрові засоби. Такий підхід відповідає потребам нового покоління учнів, які більше часу проводять у цифровому середовищі.

Під час використання ігрових педагогічних технологій на уроках в початковій школі важливо досягти таких результатів:

- формування поваги до культурної та історичної спадщини України;
- розвиток національної свідомості і людської гідності, а також виховання любові до рідної землі, сім'ї та народу;
- зміцнення патріотичних цінностей та переконань;
- усвідомлення зв'язку між особистою свободою, правами людини і відповідальністю перед країною;
- виховання найкращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності та дбайливого ставлення до природи;
- розвиток культури мовлення;
- підвищення рівня соціальної активності: підготовка до участі у процесах державотворення, здатність до співпраці у громадянському суспільстві, вміння брати відповідальність за себе та інших, а також вирішувати конфлікти мирним шляхом, дотримуючись демократичних принципів, зокрема в умовах, подібних до зони АТО.

Починаючи з молодшого шкільного віку, діти поступово оволодівають знаннями про історію своєї родини, рідного міста чи села, національні традиції та культурну спадщину України. Щоб зробити процес пізнання своєї Батьківщини цікавим, захопливим і водночас розвивальним, учням 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО пропонувалося поглибити знання за допомогою настільної гри «Подорожуємо Україною» (рис. 3.1.). Ця гра дозволила учням через ігрові ситуації дізнаватися про видатні місця, культурні традиції та історичні події різних регіонів України, що сприяє формуванню патріотичних почуттів та глибшому розумінню історії рідної країни.

Рис 3.1. Гра «Подорожуємо Україною»

Гра «Подорожуємо Україною» розроблена для молодших школярів і є інтерактивною настільною грою, що поєднує елементи класичної гри-ходилки (гри-бродилки) та пізнавальних завдань про різні регіони України. Гра допомагає школярам вивчати історію, географію, культуру та традиції рідної країни через захопливі завдання та ігровий процес.

Ігровий процес простий і зрозумілий навіть самим маленьким гравцям: потрібно кинути кубик і зробити кількість «кроків» по карті, які випали. Перемагає той гравець, який першим дійде до фінішу. Дитина в процесі гри вчиться рахувати, логічно мислити, буде розвивати уяву і наполегливість.

У комплектацію гри входять:

- ігрове поле (рис. 3.2.) – велика карта України з позначеними обласними центрами, річками, горами та іншими визначними місцями (наприклад, Карпати, Хортиця, Київський Печерський заповідник). Кожний регіон має свою унікальну зону з цікавими фактами або завданнями;

Рис. 3.2. Елемент ігрового поля гри «Подорожуємо Україною»

- фішки для гравців у вигляді символу одного з відомих об'єктів української культури (наприклад, Тризуб, кобза, писанка тощо);
- класичний шестигранний кубик для визначення кількості ходів;
- набір карток поділений на чотири категорії: Історія та культура: (питання про видатні постаті, події та традиції української історії), Географія (завдання на знання природних об'єктів України, як-от річки, гори, заповідники), Мистецтво та література (питання про відомих українських письменників, художників, народне мистецтво), Місцеві традиції та кухні (завдання на знання традиційних свят, обрядів і страв різних регіонів України);
- спеціальні жетони за правильну відповідь;
- картки «Бонус» та «Шанс», які додають інтриги до гри: вони можуть дати гравцю додатковий хід або, навпаки, змусити його пропустити хід. Наприклад, «Відвідав Фестиваль сала – пропусти хід», або «Виграв вишиванку – йди на 2 клітинки вперед»;
- брошура з додатковими матеріалами (рис. 3.3.) – коротка інформація про кожен регіон України, його особливості, видатних людей і історичні пам'ятки, що допоможе гравцям краще відповідати на питання.

Рис. 3.3. Додаткові матеріали гри «Подорожуємо Україною»

Мета гри – командно пройти через різні регіони України, відповідаючи на запитання і виконуючи завдання, щоб зібрати найбільшу кількість «пам'яток» (бонусів за правильні відповіді). Перша команда, яка пройде маршрут і отримає певну кількість пам'яток, стає переможцем.

На початку гри капітан кожної команди ставить свою фішку на стартовій точці, яка знаходиться у Києві (столиця України). Гравці по черзі кидають кубик і пересувають свою фішку на кількість клітинок, що випала на кубіку. Коли гравець потрапляє на клітинку з містом або визначним місцем, він тягне картку з відповідної категорії завдань (історія, географія, культура, місцеві традиції). Якщо гравець правильно відповідає на запитання або виконує завдання, він отримує «пам'ятку» (спеціальний жетон).

На ігровому полі також є спеціальні клітинки, як-от «Шанс» або «Бонус». Потрапляючи на них, гравець тягне відповідну картку, яка може змінити хід гри. Гра завершується, коли один із гравців проходить весь маршрут по карті. Переможцем стає той, хто зібрав найбільше «пам'яток».

Окрім патріотичного виховання, дана гра сприяє розширенню загального світогляду учнів. Завдання охоплюють широкий спектр тем, від

географії та історії до мистецтва і традицій. Це дозволяє дітям розвивати ерудицію, знайомитися з різними аспектами національної культури та природи. Інформація подається у зрозумілому й інтерактивному форматі, що підвищує зацікавленість і бажання вчитися. Навчання через гру стає захопливою пригодою, де кожна нова перемога мотивує дитину до подальших досягнень.

Соціальні навички також знаходяться в центрі уваги гри «Подорожуємо Україною». Під час гри учні взаємодіють між собою, обговорюють питання, працюють у командах і спільно вирішують завдання. Це допомагає розвивати комунікативні навички, вчить дітей слухати одне одного, поважати думку інших і досягати спільних цілей. Уміння співпрацювати у команді є важливою навичкою, яку учні здобувають завдяки таким інтерактивним методам навчання.

Запропонована гра також сприяє розвитку когнітивних навичок, таких як критичне мислення, аналіз і концентрація. Виконуючи завдання, діти повинні застосовувати свої знання, аналізувати ситуації та приймати рішення. Це стимулює мислення, допомагає розвивати пам'ять і логіку. Крім того, гра включає завдання, які вимагають швидкої реакції та уваги до деталей, що підвищує здатність до зосередженості і розуміння нової інформації.

Однією з важливих освітніх переваг є також інтеграція різних предметів у рамках однієї гри. Завдяки такому підходу школярі можуть простежити зв'язки між різними дисциплінами, що допомагає краще розуміти світ і структурувати знання [41].

Важливим аспектом є й емоційний розвиток учнів, так як за допомогою гри видно емоції, розвивається емпатія та навички саморегуляції. Діти вчаться справлятися з перемогами та поразками, працювати в команді та підтримувати одне одного, що позитивно впливає на їх емоційний інтелект.

Таким чином, настільна гра «Подорожуємо Україною» є цінним освітнім інструментом, який об'єднує навчання та гру в інтерактивний процес. Вона сприяє розвитку пізнавальних, соціальних, когнітивних і емоційних навичок,

мотивує дітей до навчання та виховує почуття патріотизму. Ця гра не лише допомагає школярам дізнатися більше про свою країну, а й формує їх як всебічно розвинених особистостей, готових до нових викликів сучасного світу.

Як показала практика, ігрові педагогічні технології патріотичного виховання є потужним засобом формування в учнів молодшого шкільного віку почуття любові до Батьківщини. Вони роблять процес навчання цікавим, динамічним і захопливим, що допомагає глибше засвоїти навчальний матеріал і розвивати ключові соціальні та когнітивні навички. Завдяки ігровим технологіям діти не лише отримують знання про свою країну, але й формують емоційний зв'язок з нею, розвивають почуття національної гордості та відповідальності за майбутнє своєї Батьківщини.

3.2. Інтерактивні форми педагогічних технологій патріотичного виховання молодших школярів: порівняльна ефективність

Нова українська школа (НУШ) відзначається прагненням до інновацій та вдосконалення освітнього процесу, що стає можливим завдяки впровадженню різноманітних педагогічних технологій. Ці технології не лише збагачують навчання, а й формують у дітей важливі компетентності, необхідні для їхнього подальшого життя та розвитку.

В сучасних умовах значну роль відіграють інтерактивні педагогічні технології, які дозволяють активно залучати учнів до навчального процесу, підвищувати їхню мотивацію та робити навчання цікавим і змістовним. Ці технології включають різноманітні ігрові форми, квести, дебати, інтерактивні уроки та інші методи, що дозволяють досягти глибокого розуміння патріотичних цінностей через активну участь і практичну діяльність.

Одним важливим аспектом нової української школи також є впровадження парно-групових технологій. Цей підхід сприяє розвитку співпраці між учнями, покращуючи їх комунікативні навички та вміння

працювати в команді. В процесі спільної роботи діти вчаться підтримувати один одного, ділитися думками та ідеями, що є невід'ємною частиною формування громадянської свідомості [46, с. 76].

Такі технології дозволяють врахувати індивідуальні потреби учнів, адже вони можуть вчитися один від одного, допомагаючи тим, хто має труднощі в навчанні. В результаті створюється більш дружня та підтримуюча атмосфера у класі, що позитивно впливає на навчальний процес.

Інтерактивні форми патріотичного виховання мають різні переваги й особливості, які можна оцінювати через їхню ефективність у певних сферах. Для порівняння різних інтерактивних форм виховання використовуємо таблицю, де розглянемо такі ключові фактори ефективності: рівень залучення учнів, розвиток соціальних навичок, пізнавальна активність, емоційна складова та довгострокове запам'ятовування.

Таблиця 3.1.

Порівняльна ефективність інтерактивних форм педагогічних технологій

Форма педагогічної технології	Рівень залучення учнів	Розвиток соціальних навичок	Пізнавальна активність	Емоційна складова	Довгострокове запам'ятовування
Рольові ігри	Високий	Високий	Середній	Високий	Високий
Інтерактивні квести	Високий	Високий	Високий	Середній	Середній
Дидактичні ігри	Середній	Середній	Високий	Низький	Високий
Інтерактивні уроки (використання ІКТ)	Високий	Низький	Високий	Середній	Середній
Кооперативні настільні ігри	Середній	Високий	Середній	Високий	Середній
Дебати та обговорення	Середній	Високий	Високий	Високий	Високий

Джерело: розроблено автором на основі власних досліджень.

Згідно з даними порівняльної таблиці видно, що рольові ігри отримали високу оцінку за всіма показниками, окрім пізнавальної активності, яка має середній рівень. Це пояснюється тим, що під час рольових ігор учні активно взаємодіють один з одним, занурюючись в певну ситуацію чи подію.

Емоційний компонент тут дуже сильний, оскільки діти переживають події на власному досвіді. Такий елемент допомагає формувати соціальні навички та запам'ятовувати інформацію надовго, проте сама пізнавальна складова може бути менш академічною, ніж у більш традиційних навчальних методах.

Висока оцінка квестів за залученням учнів та розвитком пізнавальної активності пов'язана з тим, що ця форма навчання передбачає активну участь та вирішення завдань, що вимагають логічного мислення і знань. Соціальні навички також розвиваються, оскільки діти працюють у групах. Однак емоційна складова є середньою, оскільки квести часто фокусуються на досягненні мети, а не на глибокому емоційному досвіді, як у рольових іграх. Запам'ятовування знань також знаходиться на середньому рівні через більшу концентрацію на розв'язанні конкретних завдань.

Дидактичні ігри мають високу пізнавальну активність і високе запам'ятовування завдяки чіткій структурі, що орієнтована на засвоєння конкретних знань. Однак вони отримують середню оцінку за рівнем залученості та соціальних навичок, оскільки такі ігри частіше нагадують традиційне навчання з елементами гри і не завжди передбачають активну взаємодію між учнями. Емоційний компонент тут є низьким, тому що дидактичні ігри зазвичай більше спрямовані на інтелектуальну діяльність, ніж на емоційну залученість [19, с. 48].

Серед основних інструментів нової української школи виділяються інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Вони дозволяють вчителям використовувати інтерактивні дошки, ноутбуки, смарт-телевізори та інші гаджети, які роблять уроки більш візуально привабливими. Зокрема, інтерактивні дошки сприяють активізації пам'яті та розумових процесів учнів, що підвищує їхню зацікавленість у навчанні [18, с. 32].

Інтерактивні уроки, що включають використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), отримують високі оцінки за залучення учнів та пізнавальну активність, адже такі уроки часто включають відеоматеріали, інтерактивні вправи та віртуальні симуляції, що роблять навчання цікавим.

Однак соціальна складова тут низька, оскільки учні часто працюють з технологіями індивідуально. Емоційна складова є середньою, адже ІКТ можуть бути цікавими, але не завжди забезпечують особистісне залучення учнів.

Використання ІКТ також надає можливість здійснювати дистанційне навчання, що особливо актуально в умовах сучасних викликів. Учні можуть мати доступ до матеріалів у будь-який час і в будь-якому місці, що формує у них відповідальність за своє навчання.

Кооперативні настільні ігри отримують високу оцінку за розвиток соціальних навичок та емоційний компонент, оскільки передбачають командну роботу, де учні повинні взаємодіяти та співпрацювати для досягнення спільної мети. Проте середній рівень пізнавальної активності та середнє запам'ятовування пояснюється тим, що настільні ігри часто орієнтовані на розвагу та співпрацю, а не на глибоке засвоєння знань. Незважаючи на це, вони можуть бути ефективними як частина комплексного підходу до патріотичного виховання.

Дебати та обговорення демонструють високу ефективність у розвитку соціальних навичок, пізнавальної активності та довгострокового запам'ятовування. Ця форма навчання залучає учнів до активної участі у дискусіях, вимагаючи від них аналізувати інформацію, аргументувати свою думку та працювати з колективом. Емоційна складова також отримує високу оцінку, оскільки обговорення важливих для учнів тем здатне викликати сильні почуття, а активна участь у дебатах сприяє формуванню патріотичних переконань.

Отже, кожна з розглянутих інтерактивних форм педагогічних технологій патріотичного виховання має свої сильні та слабкі сторони. Загалом, для забезпечення максимальної ефективності патріотичного виховання, варто використовувати комбінацію різних інтерактивних форм, що дозволить комплексно розвивати молодших школярів, залучаючи їх до активної участі та сприяючи глибокому засвоєнню патріотичних цінностей.

Таблиця 3.2. порівнює ігрові технології та традиційні методи навчання за кількома ключовими критеріями, що допомагає зрозуміти їхні сильні та слабкі сторони.

Таблиця 3.2.

Порівняльна таблиця ігрових технологій та традиційних методів навчання

Критерії	Ігрові технології	Традиційні методи
Форма подачі матеріалу	Динамічні, інтерактивні ігри, що активізують навчання	Лекції, демонстрації, письмові завдання
Залученість учнів	Активна участь учнів, підвищення мотивації	Пасивне сприйняття, можливе зниження інтересу
Розвиток навичок	Критичне мислення, співпраця, комунікативні навички	Запам'ятовування фактів, аналітичне мислення
Оцінка та зворотний зв'язок	Негайний зворотний зв'язок, що сприяє корекції	Затримка в оцінці, що може ускладнити процес навчання
Гнучкість та адаптивність	Гнучкі, легко адаптуються до індивідуальних потреб	Менш гнучкі, часто базуються на стандартних програмах
Середовище навчання	Інтерактивне, захоплююче	Структуроване, іноді одноманітне
Мотивація учнів	Висока, завдяки елементам гри	Може бути середньою або низькою
Формат взаємодії	Групова робота, змагання	Індивідуальна робота, менша інтерактивність

Джерело: розроблено автором на основі [21].

Таблиця демонструє, що ігрові технології можуть бути більш ефективними для активізації навчального процесу, стимулювання інтересу учнів та розвитку важливих життєвих навичок. Водночас традиційні методи забезпечують структурованість і системність, але можуть потребувати модернізації, щоб бути більш привабливими для сучасних учнів. Обидва підходи мають свої переваги і можуть бути ефективними в різних навчальних контекстах. Залежно від цілей навчання, доцільно використовувати комбінацію ігрових технологій і традиційних методів для створення більш комплексного і захоплюючого навчального процесу.

Застосування новітніх форм і методів патріотичного виховання значно розширило формування когнітивного компонента патріотичної свідомості учнів. Вони глибше засвоїли знання про свій родовід, усвідомили себе як

членів родини, учнів, громадян свого міста чи села. Також учні отримали кращі знання про рідну мову, культурні традиції та звичаї українського народу, свій етнос. Це позитивно вплинуло на розвиток емоційно-ціннісного компонента – почуття любові до батьків, родини, Батьківщини, а також гордості за рід і націю. Вони стали більш толерантними до представників інших національностей та культур, проявляючи повагу до їхніх релігій, традицій та звичаїв. Крім того, це сприяло розвитку діяльнісно-поведінкового аспекту патріотичного виховання учнів початкової школи. Учні активніше долучалися до громадської діяльності, прагнули зробити свій внесок у розвиток рідного краю, брали участь у традиційних та сучасних святах, а також розвивали ініціативність та активність. Проведене дослідження підтвердило початкові гіпотези та дозволило зробити висновки щодо перспектив подальшого розвитку цієї теми.

Впровадження конструктивних педагогічних технологій та різноманітних форм національно-патріотичного виховання у виховну роботу початкової школи є важливим кроком у формуванні свідомого громадянина. Це не лише сприяє розвитку патріотичних почуттів, але й формує активну позицію учнів у суспільстві. Тому, для успішної реалізації національно-патріотичного виховання в Саф'янському ЗЗСО, важливо постійно удосконалювати педагогічні технології, залучати учнів до активної участі в житті їхньої країни та розвивати в них почуття гордості за свою національну ідентичність.

Таким чином, здійснюючи педагогічну діяльність з патріотичного виховання учнів у сучасних умовах, необхідно враховувати, що в Україні історично сформувався різноманітний спектр регіонально-політичних та регіонально-культурних особливостей. Серед населення існує неоднозначне ставлення до багатьох історичних подій, як минулого, так і сучасності, тому виховання патріотизму, що здійснюється через відповідні заходи, історичну освіту, святкування важливих дат, популяризацію національних символів, а

також участь у різноманітних патріотичних акціях, є одним із ключових інструментів для консолідації українського суспільства.

Висновки до розділу 3

У сучасному освітньому процесі особливе місце займає національно-патріотичне виховання, яке сприяє формуванню свідомості та активної громадянської позиції учнів. У початковій школі, де закладаються основи особистості, дуже важливо впроваджувати конструктивні педагогічні технології та форми, що сприяють розвитку патріотичних почуттів.

Настільна гра «Подорожуємо Україною», використана в 4-Б класі Саф'янського ЗЗСО, виявилася ефективним освітнім інструментом для комплексного розвитку учнів. В ній вдало поєднано патріотичне виховання з навчанням про історію, географію, культуру та традиції різних регіонів України, формуючи в дітей знання про рідну країну. Завдяки завданням різної тематики, школярі не лише розширили свій світогляд, а й поглибили ерудицію та усвідомлення культурної спадщини. Інтерактивний формат гри сприяє розвитку соціальних навичок: діти вчаться працювати в команді, підтримувати одне одного та поважати думки своїх однокласників.

Крім того, дана гра стимулює когнітивні здібності, такі як критичне мислення, концентрація та здатність до аналізу, що є важливими для навчального процесу. Гра також сприяє емоційному розвитку школярів, допомагаючи їм навчитися переживати перемоги та поразки, регулювати свої емоції та проявляти емпатію. Завдяки поєднанню гри з навчанням, діти отримують не лише знання, а й формують емоційний зв'язок з рідною країною, зміцнюючи почуття національної гордості та відповідальності за її майбутнє.

Таким чином, ця інтерактивна гра – це не лише засіб патріотичного виховання, але й важливий крок до формування всебічно розвиненої та свідомої особистості.

Загалом, інтерактивні форми педагогічних технологій патріотичного виховання молодших школярів демонструють високу ефективність, адже вони поєднують навчання із захоплюючою взаємодією, що підвищує інтерес учнів до теми. Порівняння різних підходів в цьому розділі кваліфікаційної роботи показує, що інтерактивні методи сприяють глибшому засвоєнню знань про рідну країну, розвивають соціальні навички та формують емоційний зв'язок із Батьківщиною. Використання ігор, дискусій та групових завдань підвищує мотивацію до навчання і стимулює патріотичні почуття, роблячи процес виховання більш динамічним та результативним.

Усе вищезазначене свідчить про те, що нова українська школа активно впроваджує сучасні педагогічні технології, які роблять освітній процес більш ефективним і значущим. Вони сприяють формуванню не лише знань і вмінь, а й важливих компетентностей, які знадобляться учням у повсякденному житті та подальшій освіті. Завдяки такому підходу, нова українська школа прагне виростити свідомих, відповідальних і активних громадян, які пишаються своєю культурною і національною ідентичністю. У світі, де знання і вміння постійно змінюються, важливо навчити дітей вчитися, адаптуватися та бути готовими до нових викликів.

ВИСНОВКИ

Дослідження теми формування основ національно-патріотичної свідомості молодших школярів у сучасному освітньо-розвивальному середовищі дозволило не лише виявити ефективні методи, а й конкретні підходи, що сприяють зміцненню патріотичних переконань у дітей молодшого шкільного віку.

Теоретичні основи патріотичного виховання допомогли розкрити, що патріотизм є ключовим компонентом національної ідентичності. У першому розділі було проаналізовано історичні й педагогічні основи, що лежать в основі патріотичного виховання в Україні. З'ясовано, що починаючи з раннього віку, патріотизм слід формувати через такі складові, як національна самосвідомість, повага до української культури, традицій, мови та історії. Це підтверджує необхідність оновлення підходів до патріотичного виховання відповідно до державних вимог, зокрема концепції НУШ.

Важливим аспектом є розуміння державних вимог до патріотичного виховання, що закладає нормативну основу, забезпечуючи обґрунтованість і стратегічність процесу. Також враховані психолого-педагогічні особливості молодшого шкільного віку, що дозволяє підібрати ефективні методи, які відповідають індивідуальним і віковим потребам учнів. Висновки першого розділу підтверджують, що патріотичне виховання не лише сприяє формуванню національної свідомості, а й впливає на соціальну адаптацію та розвиток особистісних якостей молодших школярів.

Діагностику рівня національно-патріотичної свідомості молодших школярів у середовищі НУШ було проведено на базі Саф'янського закладу загальної середньої освіти Ізмаїльського району Одеської області. Дослідження проводилось за допомогою різноманітних методів, таких як анкетування, спостереження тощо. За результатами діагностики, яку проходили 18 учнів 4-Б класу, можна зробити висновок, що використання навчально-методичних орієнтирів та навчальних матеріалів НУШ створює

сприятливі умови для формування національно-патріотичної свідомості. Окрім того, було проведено аналіз сучасних підручників і дидактичних матеріалів, які сприяють патріотичному вихованню. Однак дослідження виявило, що частина учнів не повністю розуміє значення таких цінностей, як національна гордість та любов до країни. Це свідчить про потребу у доповненні програми візуальними матеріалами, історичними прикладами та інтерактивними заходами.

За проведеним анкетуванням більшість учнів 4-Б класу (понад 70%) мають високий рівень знань з національно-патріотичної тематики, проявляють інтерес до вивчення української історії та культури, а також позитивно оцінюють свою роль як громадян України. Однак частина учнів (близько 20%) демонструють середній або низький рівень зацікавленості та обізнаності, що підкреслює потребу в удосконаленні підходів для охоплення всіх школярів.

Спостереження під час шкільних заходів на патріотичну тематику показали, що учні активно залучались до обговорень і прагнули займати лідерські позиції. У групових проєктах національної тематики вони охоче ділилися знаннями про культуру та традиції, цікавлячись національними символами і святами. 67% учнів (12 із 18) активно брали участь у заходах, таких як конкурси малюнків та читання творів, виявляючи ініціативу. 22% учнів (4 із 18) демонстрували середню активність, виконуючи завдання під керівництвом вчителя, тоді як 11% (2 учні) не проявили особливого інтересу. Ці результати свідчать про загальний позитивний рівень залучення, але підкреслюють необхідність впровадження нових методів для активізації менш активних учнів.

Таким чином, дослідження підтверджує ефективність навчально-методичних орієнтирів як важливого інструменту патріотичного виховання, що сприяє розвитку в учнів національної свідомості, любові до рідної землі та цінностей, необхідних для формування активної громадянської позиції в майбутньому.

Конструктивні педагогічні технології та форми патріотичного виховання, висвітлені в третьому розділі кваліфікаційної роботи, підтвердили ефективність застосування ігрових та інтерактивних методів у формуванні патріотизму. Зокрема, ігрові методики, такі як тематичні квести, рольові ігри на історичну тематику, дозволили емоційно та активно занурити учнів у процес пізнання національних цінностей.

Інтерактивні форми та технології, використані з учнями 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО, зокрема гра-бродилка «Подорожуємо Україною» показали високу ефективність у створенні активного освітнього середовища, де учні не лише здобувають знання, а й розвивають навички співпраці, комунікації та критичного мислення. Такі методи, як «Мікрофон» та інсценізація важливих подій, дозволяють учням активно брати участь у процесі навчання, формуючи емоційний зв'язок з темою, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу, а також вихованню почуття відповідальності перед національною спадщиною.

Отже, для подальшого вдосконалення системи національно-патріотичного виховання в умовах Нової української школи доцільно:

1. Інтегрувати патріотичні цінності у всі освітні предмети, щоб молодші школярі могли бачити зв'язок національних ідей з різними сферами знань.
2. Розвивати і впроваджувати індивідуально-орієнтовані підходи, враховуючи особисті інтереси учнів, що дозволить ще краще адаптувати навчальний процес до потреб конкретної дитини.
3. Залучати сучасні інформаційні технології для надання учням можливості більш глибокого дослідження української культури та історії, що також дозволить створити більш інтерактивне та залучене середовище.

Загалом результати дослідження підтверджують, що поєднання інноваційних педагогічних технологій і ретельно підібраного освітнього змісту сприяє формуванню у молодших школярів патріотичної свідомості, яка

є фундаментом для розвитку свідомих, відповідальних та активних громадян України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анненков І. П., Байдан М. А., Горчакова О. А., Руссол В. М. Педагогіка: навчальний посібник. Львів: Новий світ-2000, 2018. 567 с.
2. Безбородих С. М. Теорія і методика виховання молодших школярів: навч.-метод. посіб. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 246 с.
3. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № (2(8)), с. 76–83. URL: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(8\).2022.268057](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(8).2022.268057)
4. Березівська Л. Д., Зозуля С. М., Філімонова Т. В. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання: зб. Матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2016. 60 с.
5. Берека В. Є., Галас А. В. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів. *Галас*. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
6. Бех І. Д., Чорна К. С. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12–13, с. 26–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuk_2015_12-13_25
7. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
8. Бондаренко Н. В. Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики. *Ідеї українських інтелектуалів як підложжя національно-патріотичного виховання*. Суми: КЗ Сумський ОІППО, 2022. С. 1–13. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731118>
9. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів,

студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.

10. Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. № 7 (174). С. 130–135. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716893>

11. Бульбенюк С. С., Манелюк М. Ю. Історія політичної думки: практикум. К.: КНЕУ, 2014. 190 с.

12. Волошенюк О. В., Іванов В. Ф. Медіаграмотність у початковій школі : посібник для вчителя. Київ: ЦВП, АУП, 2018. 234 с.

13. Волошенюк О. В., Іванов В. Ф., Старагіна І. П. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі: навчально-методичний посібник. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 58 с.

14. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Хитра З. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 240 с.

15. Голубенко М. О. Проектна діяльність у школі. К.: Шкільний світ, 2017. 128 с.

16. Демченко П. Є. Інноваційні підходи до національно-патріотичного виховання молоді. Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Лисичанськ: ФОП Чернов О. Г., 2017. С. 55–57. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2486/Denchenka1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

17. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського: офіційний сайт. URL: <https://dnpb.gov.ua>

18. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидат, 2011. 352 с.

19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології, 3-є видання. К.: Академвидат, 2015. 304 с.
20. Дмитренко Т. О., Яресько К. В., Нагаєв В. М. Основи сучасної педагогіки: монографія. Херсон, 2016. 462 с.
21. Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б.Хмельницького, 2015. 160 с.
22. Єфремова Г. Л. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія. Суми, 2020. 444 с.
23. Жосан О. Е. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа»: зб. Матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка, 15.03.2023. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 286 с.
24. Задорожна-Княгницька Л. В., Тимофєєва І. Б. Загальні основи педагогіки: навч. посіб. Для здоб. Вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спец. 013 «Початкова освіта». Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 192 с.
25. Зайченко І. В. Педагогіка : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К. 2016, 608 с.
26. Закон України Про громадянство України № 3897-IX від 25.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
27. Закон України Про загальну середню освіту № 463-IX від 18.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text>
28. Закон України Про культуру № 3792-IX від 06.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
29. Закон України Про Національну безпеку України № 3858-IX від 09.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
30. Закон України Про основи національної безпеки України № 2469-VIII від 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>

31. Закон України Про охорону дитинства № 3792-IX від 06.10.2024.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
32. Кірик М. Ю. Данилова Л. І. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкової школи закладу загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
33. Ковтун Є. Ф., Міщенко Л. Б. Виховуємо маленьких патріотів: навчально-методичний посібник. Ч. І. Суми: Ніко, 2015. 88 с.
34. Ковтун Є. Ф., Міщенко Л. Б. Виховуємо маленьких патріотів: навчально-методичний посібник. Ч. II. Суми: Ніко, 2015. 80 с.
35. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. 2015. № 8. С. 87–95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
36. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років.
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1078>
37. Кулакова Л. М. Моральний розвиток особистості засобами художньої літератури як підґрунтя формування почуття власної гідності у молодших школярів. *Психологія: реальність і перспективи*. 2015. Вип. 4, С. 140–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_4_38
38. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти: навчальний посібник. Київ, 2015. 440 с.
39. Кучерявий О. Г. Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 279 с.
40. Лаппо В. В. Основи педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2016. 284 с.
41. Ларіонова Н. Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи : науково-методичний посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 96 с.

42. Ласкавцева Я. Д. Виховуємо на традиціях. Х.: Вид. група «Основа», 2016. 125 с.
43. Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3725-22 «Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-pochatkovij-shkoli-v-umovah-voyennogo-chasu>
44. Лист МОН від 27.10.2014 №1/9-614 «Про методичні рекомендації з патріотичного виховання». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/124111_124111
45. Лісовець О. В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 111 с.
46. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Слово, 2015. 630 с.
47. Марущак О. М. Психолого-педагогічні особливості використання дитячих періодичних видань у навчально-виховному процесі початкової школи. *Народна освіта*. 2015. С. 1–6. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/20034>
48. Матящук В. П. Сучасне патріотичне виховання в школах України. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 384 с.
49. Москаленко А. М. Історія вітчизняної педагогіки: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 303 с.
50. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527 «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
51. Огієнко О. І., Калюжна Т. Г., Красильник Ю. С. Інноваційні педагогічні технології: посібник. К., 2015. 314 с.
52. Онопрієнко О. В., Петрук О. М., Андрусенко І. В. Організація освітнього процесу в початковій школі. Діагностування навченості учнів початкової школи. 4 клас: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 48 с.

53. Онопрієнко О. В. Технології оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів початкової школи. *Ін-т педагогіки НАПН України. Відділ початкової освіти ім. О. Я. Савченко*. Київ: Педагогічна думка, 2023. 249 с.

54. Онопрієнко О. В. Управління проєктною діяльністю молодших школярів. Навчання і виховання учнів 4 класу: Методичний посібник для вчителів. К.: Початкова школа, 2015. С. 53–64.

55. Офіційний сайт Саф'янського закладу загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області. URL: <https://scsafyanska.e-schools.info/>

56. Пихтіна Н. П. Психологія дитяча в опорних схемах: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 45 с.

57. Пихтіна Н. П., Пісоцький О. П. Дитяча психологія: курс лекцій. Ніжин: НДУ, 2017. 163 с.

58. Притулик Н. В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів: навчально-методичний посібник. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2016. 248 с.

59. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти № 87 від 06.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

60. Про затвердження Порядку та умов здобуття загальної середньої освіти в комунальних закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні № z1222-24 від 07.08.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-24#Text>

61. Прокопенко І, Ф, Педагогічні технології в підготовці вчителів: навчальний посібник, 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

62. Рома О. Ю. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

63. Сударик О. С. Сутність поняття «ігрові технології» та їх класифікація. *Формування сучасної науки: методика та практика: матеріали*

І Міжнародної студентської наукової конференції (Т. 2), м. Кам'янець-Подільський, 29 жовтня, 2021 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2021. С. 91–94. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/33341/1/%d0%a1%d1%83%d0%b4%d0%b0%d1%80%d0%b8%d0%ba%20%d0%9e.%d0%a1.%d1%82%d0%b5%d0%b7%d0%b8.pdf>

64. Супрун М. О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. К.: КДА, 2018. 400 с.

65. Тарасенко В. М. Виховання національно-патріотичних цінностей здобувачів початкової освіти. Науковий пошук студентів ХХІ ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук. За матеріалами ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Науковий пошук студентів ХХІ ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук». Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2023. Вип. 9. С.99–101.

66. Тарасенко В. М. Ігрові педагогічні технології патріотичного виховання молодших школярів. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2024. Вип. 111. С. 114-118.

67. Тарасенко В. М. Форми і методи формування національно-патріотичної свідомості сучасних молодших школярів. Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. Вип. 14. С. 75-77.

68. Ткаченко Л. П., Ткаченко А. О., Романюк О. В. Початкова школа: виховання на цінностях: збірник виховних справ. Біла Церква: КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2017. 88 с.

69. Третяк О. П. Методика виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до людини в навчально-виховному процесі: методичний посібник. *Ін-т проблем виховання НАПН України*. К., 2013. 136 с.

70. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Список учнів 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО

№	Прізвище та ім'я учня	Рівень патріотичних знань
1	Андрієнко Олександр	Високий
2	Бойко Анастасія	Середній
3	Вороніна Марія	Високий
4	Гончаренко Максим	Низький
5	Денисюк Катерина	Середній
6	Євдокимова Олександра	Високий
7	Жуков Андрій	Низький
8	Зубко Олег	Середній
9	Іваненко Марія	Високий
10	Карпенко Олексій	Середній
11	Лисенко Дарина	Високий
12	Мельничук Богдан	Низький
13	Нікітенко Софія	Середній
14	Орлов Віталій	Високий
15	Петриченко Іван	Середній
16	Шевченко Ольга	Високий
17	Яценко Василь	Середній
18	Яценко Віталій	Високий

Високий рівень: учні добре обізнані про національні символи, історію України, видатних українських героїв; проявляють активну громадянську позицію, демонструють патріотичні почуття.

Середній рівень: учні знають основні національні символи та важливі історичні події, але їх знання менш глибокі; проявляють інтерес до патріотичних тем, але потребують додаткової мотивації.

Низький рівень: учні мають базові знання, але недостатньо впевнені у своїх відповідях; виявляють слабку зацікавленість до патріотичних питань і потребують інтенсивнішої роботи над їх формуванням.

Анкетування для учнів 4-Б класу Саф'янського ЗЗСО

1. Які ти знаєш національні символи України?
2. Що означає синій та жовтий кольори на прапорі України?
3. У яких ситуаціях ми співаємо національний гімн?
4. Коли Україна стала незалежною державою?
5. Які історичні постаті України тобі відомі?
6. Які відомі українські герої або героїні тобі відомі?
7. Чи знаєш ти когось з відомих українців, хто боровся за свободу України?
8. Як ти думаєш, чому люди шанують героїв України?
9. Яких українських діячів або героїв ти вважаєш прикладом для себе?
10. Що для тебе означає бути патріотом України?
11. Чому ти пишаєшся своєю країною?
12. Як ти допомагаєш своїй країні чи своєму місту/селі?
13. Які місця в Україні ти хотів би відвідати? Чому саме ці місця?
14. Чи хотів би ти зробити щось особливе для своєї країни у майбутньому? Що саме?

ДОДАТОК В

Конспект бесіди про патріотичне виховання з учнями 4 класу**Тема:** Що означає бути патріотом України?**Мета:** ознайомити учнів з основними поняттями патріотизму, національних символів та історичних героїв; виховати у дітей любов до рідної країни, почуття гордості за її історію та культуру; сформувати уявлення про значення патріотизму в сучасному житті.**Вікова категорія:** 4-Б клас Саф'янського ЗЗСО**Обладнання:** карта України, зображення державних символів (прапор, герб, гімн), книжки про історію України, біографії видатних українців, відео чи аудіозапис гімну України.**Хід бесіди****I. Організаційний момент.**

Привітання.

Перевірка готовності учнів до уроку.

Вступне слово вчителя.

II. Вступна частина.*Вчитель:* Діти, сьогодні ми поговоримо про дуже важливу тему – патріотизм. А чи знаєте ви, що означає бути патріотом? (Учні діляться своїми думками).*Вчитель:* Патріотизм – це любов до своєї країни, її народу, бажання допомагати своєму народу і бути готовим захищати свою землю. Україна – це наша Батьківщина, і кожен з нас має бути гордим за те, що ми є її частиною.**III. Основна частина.***Вчитель:* Почнемо з того, що кожна країна має свої символи, які її представляють. Діти, як ви думаєте, які національні символи має Україна? (Учні відповідають).*Вчитель демонструє зображення національних символів:* Це наш Державний Прапор – синьо-жовтий. Він символізує мирне небо та пшеничні

поля. Герб нашої країни – тризуб. А коли ми чуємо Гімн України, кожен з нас має стояти з повагою, бо це – наша національна пісня.

- Чи пам'ятаєте ви слова Гімну України? Коли ми його співаємо?
(Вчитель може запропонувати прослухати чи заспівати гімн разом з учнями).

Вчитель: У кожної країни є люди, які зробили великий внесок у її розвиток та незалежність. Як ви думаєте, кого можна назвати героями України? (Учні називають відомих постатей: Тарас Шевченко, Богдан Хмельницький, Леся Українка, сучасні герої).

Вчитель: Богдан Хмельницький був видатним гетьманом, який об'єднав українців для боротьби за свою незалежність. Тарас Шевченко – наш національний поет, чия творчість надихає багатьох поколінь українців.

Вчитель: Як ви думаєте, як ми можемо бути патріотами у повсякденному житті? (Учні висловлюють думки: допомагати ближнім, поважати традиції, дбати про довкілля, вивчати історію своєї країни).

Вчитель: Патріотизм – це не лише захист своєї країни на війні. Це також щоденна повага до своєї рідної мови, традицій, дотримання законів та допомога тим, хто цього потребує.

IV. Закріплення знань.

Гра «Національні символи».

Вчитель називає різні предмети або символи, а учні мають підняти руку, якщо це є національним символом України. Наприклад: прапор, тризуб, верба, пшениця, глобус, автомобіль тощо.

Творче завдання:

Учням пропонується намалювати те, що для них є символом України, або написати невеликий текст про те, що вони люблять у своїй країні.

V. Підсумок бесіди. Рефлексія.

Вчитель: Сьогодні ми багато дізналися про те, що означає бути патріотом. Це не тільки знання символів і героїв, але й щоденна робота на

благо своєї країни, повага до її традицій і звичаїв. Любіть свою Батьківщину, дбайте про неї, і тоді наша Україна стане ще кращою!

- Що нового ви дізналися сьогодні?
- Як ви будете показувати свою любов до України у повсякденному житті?

VI. Домашнє завдання.

Написати короткий твір на тему «Чому я пишаюся своєю країною» або підготувати розповідь про одного з українських героїв.